

DET KONGELIGE
ARBEIDS- OG SOSIALDEPARTEMENT

Prop. 115 L

(2014–2015)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i folketrygdloven mv.
(stønader til enslig mor eller far og
tilleggsstønader til tiltaksdeltakere)

Innhold

1	Proposisjonens hovedinnhold	5	9	Stønad til barnetilsyn	15
1.1	Forslag	5	9.1	Gjeldende rett	15
1.2	Lovforslagets bakgrunn	5	9.2	Høringsnotatet	16
			9.3	Høringsinstansenes merknader ...	16
2	Høring	6	9.4	Departementets vurderinger og forslag	16
3	Forslag om forenklinger i folketrygdloven kapittel 15	6	10	Innføring av sanksjonsregler ...	17
3.1	Bakgrunn	6	10.1	Bakgrunn. Gjeldende rett	17
3.2	Forenklinger i tilleggsytelsene – stønadsforenkling	7	10.2	Høringsnotatet	17
			10.3	Høringsinstansenes merknader ...	17
			10.4	Departementets vurderinger og forslag	17
4	Begrenset adgang til utbetaling av stønad ved opphold i utlandet	7	11	Endringer i arbeidsmarkeds- loven – tiltakspenger og tilleggsstønader	18
4.1	Gjeldende rett	7	11.1	Gjeldende rett	18
4.2	Høringsnotatet	7	11.2	Høringsnotatet	18
4.3	Høringsinstansenes merknader ...	7	11.3	Høringsinstansenes merknader ...	18
4.4	Departementets vurderinger og forslag	8	11.4	Departementets vurderinger og forslag	19
5	Enslig mor eller far	8	12	Endringer i andre lov- bestemmelser som følge av endret terminologi og omstruktureringen av bestemmelser i folke- trygdloven kapittel 15	19
5.1	Gjeldende rett	8			
5.2	Høringsnotatet	9			
5.3	Høringsinstansenes merknader ...	9			
5.4	Departementets vurderinger og forslag	9			
6	Vilkår om barnets alder	10	13	Økonomiske og administrative konsekvenser	19
6.1	Gjeldende rett	10	13.1	Økonomiske konsekvenser	19
6.2	Høringsnotatet	10	13.2	Administrative konsekvenser	20
6.3	Høringsinstansenes merknader ...	11			
6.4	Departementets vurderinger og forslag	11			
7	Vilkår om yrkesrettet aktivitet	12	14	Merknader til de enkelte bestemmelsene	20
7.1	Gjeldende rett	12	14.1	Til endringene i lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd	20
7.2	Høringsnotatet	12	14.2	Til endringene i lov 26. mars 1999 nr. 14 om skatt av formue og inntekt	23
7.3	Høringsinstansenes merknader ...	12	14.3	Til endringene i lov 10. desember 2004 nr. 76 om arbeidsmarkeds- tjenester	23
7.4	Departementets vurderinger og forslag	13			
8	Stønadsperioden for overgangsstønaden	14			
8.1	Gjeldende rett	14			
8.2	Høringsnotatet	15			
8.3	Høringsinstansenes merknader ...	15			
8.4	Departementets vurderinger og forslag	15			
				Forslag til lov om endringer i folketrygdloven mv. (stønader til enslig mor eller far og tilleggs- stønader til tiltaksdeltakere)	24

DET KONGELIGE
ARBEIDS- OG SOSIALDEPARTEMENT

Prop. 115 L

(2014–2015)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i folketrygdloven mv. (stønader til enslig mor eller far og tilleggsstønader til tiltaksdeltakere)

*Tilråding fra Arbeids- og sosialdepartementet 7. mai 2015,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Solberg)*

1 Proposisjonens hovedinnhold

1.1 Forslag

Arbeids- og sosialdepartementet foreslår endringer i folketrygdloven kapittel 15, både i livsoppholdsytelsen (overgangsstønaden) og i stønad til barnetilsyn. Forslagene, som bygger på høringsnotatene av 12. mars 2013 og 10. oktober 2014, har to formål. Det ene er å forenkle regelverket. Reglene i folketrygdloven kapittel 15 er vanskelig tilgjengelig. Hovedregler, mange unntaksregler, bestemmelser om barnets alder og bestemmelser om stønadsperioden er flettet inn i hverandre. Dette gjør regelverket særdeles uoversiktlig, vanskelig å forstå og til dels vanskelig å praktisere. For å forenkle regelverket foreslår departementet en noe annen struktur og å oppheve noen av unntaksreglene.

Det andre formålet med endringene er å styrke motivasjonen til å gå over i arbeid. Slike endringer kan innebære enkelte innstramminger i stønadsordningen. Samlet understøtter forslagene ordningens formål om å sikre inntekt i en begrenset periode mens den enslige forelderen forbereder seg på å forsørge seg og barn ved egen inntekt.

Forslagene gjelder:

Adgangen til å utbetale stønad ved opphold i utlandet
Vilkåret om å være enslig mor eller far
Vilkåret om barnets alder
Vilkåret om yrkesrettet aktivitet
Stønad til barnetilsyn
Sanksjonsregler

I tillegg foreslår departementet noen endringer av teknisk karakter i arbeidsmarkedsloven, skatteloven og i folketrygdlovens bestemmelser om utdanningsstønad, flyttetilskott og utbetalingsregler.

1.2 Lovforslagets bakgrunn

Stønadene til enslig mor eller far i folketrygdloven kapittel 15 består av overgangsstønad, som er en livsoppholdsytelse, og tre andre stønader til dekning av utgifter: Stønad til barnetilsyn, utdanningsstønad og tilskott til flytting. Helt fra stønadsordningen ble introdusert med enke- og morstrygden i 1965, har formålet vært å gi en midlertidig hjelp til selvhjelp. Målet har vært at stønadmottakeren skal bli i stand til å forsørge seg selv ved eget arbeid. Det er viktig både for samfunnet og for den enkelte at trygdeordningene er

innrettet slik at de bidrar til at unge, arbeidsføre mennesker velger en aktiv tilværelse i arbeidslivet framfor en passiv tilværelse på trygd eller sosialhjelp.

Stønadsordningen for enslig mor eller far (enslig forelder) er endret flere ganger i takt med samfunnsutviklingen. Med virkning fra 1998 ble stønadsperioden redusert fra ti til tre år, og kravet til yrkesrettet aktivitet ble innskjerpet. Begrunnelsen var de store endringene i kvinners utdanningsnivå, deltakelse i arbeidslivet og bedre tilrettelegging for småbarnsforeldre med barnehageutbygging, forlenget foreldrepermisjon mv.

Fra 2012 har loven stilt krav om yrkesrettet aktivitet fra det tidspunktet barnet fyller ett år, mot tidligere fra barnet fyller tre år. Fra 2013 kom det inn en endring om nye stønadsperioder for personer som tidligere har hatt en full stønadsperiode. Etter endringen kan den enslige forelderen bare få nye stønadsperioder fram til barnet får rett til barnehageplass etter barnehageloven. Samtidig kom det også inn et nytt vilkår om ikke å gi overgangsstønad til personer som uten rimelig grunn selv har sagt opp et arbeidsforhold i løpet av de siste seks månedene før de søkte om stønad.

2 Høring

Arbeids- og sosialdepartementet sendte et forslag om endringer i folketrygdloven kapittel 15 på høring den 10. oktober 2014 med høringsfrist 10. desember 2014. Høringen var noe mer omfattende enn de lovforslagene som legges fram i denne lovproposisjonen. Høringsinstansene var:

Alle departementene
Statsministerens kontor

Arbeids- og velferdsdirektoratet

Akademikerne
Landsorganisasjonen i Norge

Unio
Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund

Arbeidsgiverforeningen Spekter
Hovedorganisasjonen Virke
Kommunesektorens organisasjon KS
Næringslivets hovedorganisasjon

Aleneforeldreforeningen
Foreningen 2 foreldre

Følgende instanser har hatt merknader:

Justis- og beredskapsdepartementet
Kunnskapsdepartementet

Arbeids- og velferdsdirektoratet

Fellesorganisasjonen
Norsk tjenestemannslag

Næringslivets hovedorganisasjon

Aleneforeldreforeningen
Foreningen 2 foreldre

Juridisk rådgivning for kvinner
Juss-Buss
Kvinnegruppa Ottar
Kvinnefronten
Norges kvinnelobby
Norges kvinne- og familieforbund
Norsk Kvinnesaksforening

Følgende instanser har svart uten å ha merknader:
Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet
Helse- og omsorgsdepartementet
Klima- og miljødepartementet
Samferdselsdepartementet
Utenriksdepartementet

Kommunesektorens organisasjon KS

Tidligere, 12. mars 2013, sendte departementet på høring et forslag om å forenkle regelverket. Det gikk ut på å samle stønader til dekning av utgifter som følger av å delta i arbeidsmarkedstiltak eller ta utdanning i en felles forskrift og å harmonisere reglene. Forslaget krever lovendringer i folketrygdloven § 15-11 om stønad til barnetilsyn og flytting av enkelte regler om stønader etter arbeidsmarksloven fra forskrift til lov. Arbeids- og velferdsdirektoratet og Velferdsalliansen hadde merknader til lovendringene som følges opp her.

3 Forslag om forenklinger i folketrygdloven kapittel 15

3.1 Bakgrunn

Kapittel 15 i folketrygdloven er preget av mange endringer i årenes løp uten at det er tatt hensyn til en leservennlig struktur og oppbygging av regelverket.

For å bedre på dette foreslår departementet noen redaksjonelle endringer. Det gjelder i hovedsak reglene om enslig mor eller far i § 15-4 og § 15-5, og reglene om overgangsstønad, barnets alder og varighet i § 15-6.

Reglene i §§ 15-4 og 15-5 er endret i flere omganger fordi nye grupper har blitt inkludert eller ekskludert fra begrepet «enslig mor eller far». Departementet foreslår en forenkling av reglene, og at de to paragrafene slås sammen til en ny bestemmelse, § 15-4. Innholdet i endringsforslagene er nærmere beskrevet i kapittel 5.

Gjeldende § 15-6 om overgangsstønaden inneholder både regler om vilkår for rett til overgangsstønad og om stønadsperiodens lengde. I tillegg er det unntaksregler både til vilkårene og til stønadsperioden. Bestemmelsen er derfor vanskelig å lese og forstå. Departementet foreslår å dele opp bestemmelsen slik at regler om vilkår for rett til overgangsstønad framgår av ny § 15-5 og regler om stønadsperiodens lengde av ny § 15-8. Dette vil gjøre reglene tydeligere og lettere tilgjengelig. De øvrige endringene i vilkårene er nærmere beskrevet i kapitlene 6 og 8.

Bestemmelsen om yrkesrettet aktivitet er flyttet fram og kommer rett etter ny § 15-5 om overgangsstønad. Dette markerer at det å være i yrkesrettet aktivitet er et sentralt vilkår for rett til overgangsstønad. Innholdet i endringene i bestemmelsen om yrkesrettet aktivitet er nærmere beskrevet i kapittel 7.

3.2 Forenklinger i tilleggsytelsene – stønadsforenkling

I tillegg til livsoppholdsyttelsen, overgangsstønad etter § 15-6, er det i dag tre stønader som skal dekke konkrete utgifter: Stønad til barnetilsyn etter § 15-11, utdanningsstønad etter § 15-12 og tilskott til flytting etter § 15-13.

I et høringsnotat av 12. mars 2013 foreslo departementet å samle ulike stønader som gis til dekning av utgifter i forbindelse med deltakelse på arbeidsmarkedstiltak og utdanning i en felles forskrift og harmonisere vilkårene for stønader til samme formål.

Den nye forskriften vil omfatte utdanningsstønaden (med unntak av stønad til skolepenger), tilskott til flytting for å komme i arbeid, og stønad til barnetilsyn for enslig mor eller far som er i utdanning eller er tilmeldt Arbeids- og velferds-etaten som reell arbeidssøker. Formål og målgruppe for denne type stønader til enslig mor eller far vil fortsatt være hjemlet i folketrygdloven kapittel 15.

For å legge til rette for en slik felles forskrift foreslår departementet at utdanningsstønad og tilskott til flytting ikke videreføres som egne stønadsordninger under stønader til enslig mor eller far, men at de reguleres i en bestemmelse om tilleggsstønader og stønad til skolepenger. Den nye bestemmelsen harmoniseres i størst mulig grad med tilsvarende bestemmelse om tilleggsstønader til dem som deltar i arbeidsrettet tiltak i folketrygdloven § 11-12. Bestemmelsen om stønad til barnetilsyn for enslig mor eller far som tar utdanning eller er reell arbeidssøker, vil inngå i den nye bestemmelsen om tilleggsstønader. En slik harmonisering forutsetter enkelte innholdsmessige endringer i stønad til barnetilsyn som er nærmere beskrevet i kapittel 9.

4 Begrenset adgang til utbetaling av stønad ved opphold i utlandet

4.1 Gjeldende rett

Som hovedregel må en enslig mor eller far som mottar stønader etter folketrygdloven kapittel 15, oppholde seg i Norge. De kan motta stønadene i utlandet dersom oppholdet ikke er ment å vare mer enn seks måneder, eller i forbindelse med arbeid for norsk arbeidsgiver, jf. § 15-3.

4.2 Høringsnotatet

I høringsnotatet fra 2014 foreslo departementet å redusere perioden man kan få utbetalt stønader i utlandet etter § 15-3 til seks uker innenfor en periode på tolv måneder. Begrensningen gjelder bare for utenlandsopphold for ferier, besøk mv. etter bestemmelsens andre ledd bokstav a) og omfatter ikke utenlandsopphold som skyldes arbeid for en norsk arbeidsgiver som er regulert i bokstav b).

4.3 Høringsinstansenes merknader

Arbeids- og velferdsdirektoratet støtter forslaget om å redusere perioden man kan få stønadene utbetalt i utlandet for ferier og besøk og mener dette harmoniserer med at det stilles strengere krav til aktivitet og oppfølging. Direktoratet mener at det bør være mulig for familien å kunne oppholde seg i utlandet i ferier og høytider, og at den bør kunne ta med seg ytelsen i inntil tre måneder i løpet av en tolv månedersperiode. Direktoratet påpeker også at en periode på tre måneder harmoniserer bedre med eksportperioder på andre familieytelser, som for eksempel kontantstøtte.

4.4 Departementets vurderinger og forslag

Adgangen til eksport av overgangsstønad reduserer muligheten for kontroll av vilkårene og øker risikoen for misbruk. For flere trygdeytelser er det begrensninger i adgangen til å få utbetalt stønaden i utlandet, og for flere typer ytelser gir EØS-regelverket (forordning 883/2004 – trygdeforordningen) begrensninger i muligheten for å gi regler som hindrer eksport av ytelsen. Stønadene i folketrygdloven kapittel 15 er ikke omfattet av trygdeforordningen. Norge står derfor fritt til å utforme regler om adgang til eksport av stønader til enslig mor eller far.

Hvor lenge det kan utbetales stønad i utlandet, varierer mellom de ulike familieytelsene. Formålet med ytelsene til enslig mor eller far etter folketrygdloven kapittel 15 er bl.a. å gi midlertidig hjelp til selvhjelp slik at stønadmottakerne kan bli i stand til å forsørge seg selv ved eget arbeid. Kontantstøtten har til sammenligning som formål å sikre mer likhet i overføringene fra staten uavhengig av hvordan barnetilsynet ordnes slik at familiene får en reell valgfrihet når det gjelder valg av omsorgsform for barn. Disse ytelsene har altså helt ulike formål, og behovet for å begrense adgangen til eksport vil av den grunn være ulik for disse ytelsene.

For å sikre at den yrkesrettede aktiviteten gjennomføres som forutsatt og for å kunne følge opp stønadmottakerne på en god måte, er det en forutsetning at stønadmottakerne oppholder seg i Norge. Departementet mener derfor at muligheten for å eksportere trygdeytelser bør begrenses. En periode på inntil tre måneder i løpet av en tolv månedersperiode, slik det er for kontantstøtte, er for lang. Departementet mener at en periode på seks uker innenfor en periode på tolv måneder bør være tilstrekkelig for å ivareta familiens behov for å kunne reise til utlandet i forbindelse med ferier eller høytider. En periode på seks uker er også mer i samsvar med andre familiers muligheter for besøks- og feriereiser.

På bakgrunn av dette foreslår departementet å redusere den perioden hvor man kan få utbetalt stønader i utlandet til seks uker innenfor en periode på tolv måneder. Den foreslåtte begrensningen gjelder opphold i utlandet etter § 15-3 andre ledd bokstav a), dvs. utenlandsopphold for ferie, besøk mv. Departementet foreslår ingen endring der utenlandsoppholdet skyldes arbeid for en norsk arbeidsgiver.

5 Enslig mor eller far

5.1 Gjeldende rett

To paragrafer setter vilkår for hvem som er å anse som enslig mor eller far med aleneomsorg for barn: § 15-4 om sivilstand ugift, separert eller skilt og § 15-5 om samboerforhold og hvem som anses å være enslig mor eller far og ha aleneomsorg. Reglene er endret flere ganger. Opprinnelig gjaldt stønadsordningen bare for ugifte mødre, senere ble også skilte og separerte omfattet. Etter at samboerskap ble mer og mer vanlig, var det nødvendig å lovfeste at samboerskap ekskluderer en person fra retten til stønad som enslig mor eller far.

Da separerte og skilte fikk rett til overgangsstønad mv. i 1971, fikk vi utførlige regler om separasjon og skilsmisse. Det må gå seks måneder fra separasjons- eller skilsmissesak er reist til en enslig mor eller far kan få stønad. Det har vært et krav at hensikten med separasjonen er å oppløse ekteskapet reelt og formelt. Det er ikke tilstrekkelig at ektefellene bor fra hverandre uten å ha til hensikt å skilles.

§ 15-5 presiserer at den som søker om stønad, selv må sannsynliggjøre at han eller hun er enslig med aleneomsorg for barn.

Stønadsordningen er basert på at en av foreldrene har aleneomsorg for barnet. Dersom foreldrene har delt omsorg, kan de ikke få stønad til enslig mor eller far. Bestemmelsen om aleneomsorg er definert slik i gjeldende § 15-5:

«En mor eller far har aleneomsorgen for et barn når vedkommende varig har klart mer av den daglige omsorgen enn den andre av foreldrene. Ingen av foreldrene anses å ha aleneomsorgen for barnet ved boforhold som nevnt i § 1-5 fjerde ledd, eller ved andre nære boforhold.»

Etter § 1-5 fjerde ledd er utgangspunktet at to personer som bor i samme hus, regnes som samboerpar selv om de bor i hver sin del av huset og at to personer som vanligvis har felles bolig, regnes som samboerpar selv om de midlertidig bor atskilt. Retten til stønad faller bort uten ytterligere vurdering når foreldrene har slike boforhold som nevnt i folketrygdloven § 1-5 fjerde ledd eller andre nære boforhold som svarer til å bo i samme hus. Dersom foreldrene har andre nære boforhold enn det som svarer til å bo i samme hus, må boforholdene vurderes nærmere. Avslag på stønad på grunn av «andre nære boforhold» er begrunnet i en presumpsjon om at foreldrene

bosetter seg slik for at begge skal ha samvær med barnet i det daglige. En eventuell avtale om at den ene har varig klart mer av den daglige omsorgen svarer da ikke til realitetene.

5.2 Høringsnotatet

I høringsnotatet fra 2014 foreslo departementet å forenkle reglene i § 15-4 om sivilstand. Regelendringer har gjort bestemmelsene unødvendig detaljerte. Forslaget gikk ut på å slå sammen §§ 15-4 og 15-5 i én lovbestemmelse og bare gi særskilte regler om sivilstand der det er nødvendig. I tillegg foreslo departementet enkelte endringer i vilkårene for å kunne anses som enslig mor eller far.

Et forslag var å endre kravet om at tidligere ektefeller først kan få stønad seks måneder etter at de har reist separasjons- eller skilsmisssak til at de kan få stønad straks de har krevd ekteskapet oppløst ved separasjon eller skilsmisse. I tillegg foreslo departementet å oppheve bestemmelsen om å kunne få stønad etter ett års faktisk separasjon der spesielle forhold har gjort det vanskelig å reise sak.

Departementet foreslo også å endre dagens regler om at stønadmottakeren kan ha ett eller flere kortvarige samboerforhold og likevel motta stønader til enslig mor eller far, jf. § 15-5 tredje ledd bokstav c). Forslaget innebærer at samboerskap uansett lengde skal føre til at retten til stønad faller bort.

5.3 Høringsinstansenes merknader

Aleneforeldreforeningen og *Fellesorganisasjonen (FO)* støtter at separerte skal ha rett til stønad like etter samlivsbruddet i likhet med samboere.

Aleneforeldreforeningen, FO og *Kvinnefronten* går imot at kortvarige samboerforhold skal føre til at man mister rett til stønad. Aleneforeldreforeningen peker på at en endring her vil gjøre det vanskeligere å etablere seg i nye parforhold, finne seg en bolig i et presset boligmarked samt å påbegynne studier.

Foreningen 2 foreldre (F2F) uttaler at folketrygdloven kapittel 15 hindrer likeverdige foreldreskap. Kravet om å være alene om omsorgen hindrer mange skilte foreldre fra å få en avtale om delt omsorgsansvar og delt bosted. F2Fs erfaring over lang tid er at mange foreldre motsetter seg likeverdige omsorgsløsninger fordi dette vil diskvalifisere dem fra å få overgangsstønad. Foreldrene har lovbestemt felles foreldreansvar for barn født i ekteskap og samboerskap. F2F uttaler at forskning viser at de barna som klarer seg best etter foreldrenes samlivsbrudd, er de barna som

beholder begge foreldrene som hverdagsressurser. Fra et barneperspektiv er det derfor viktig å stimulere til mest mulig kontakt med begge foreldre etter et samlivsbrudd. De økonomiske stønadene knyttet til status som «aleneforsørger» har vært en mer eller mindre standard løsning for foreldre som opplever samlivsbrudd. Dette kunne være relevant tilbake i tid hvor kvinners yrkesdeltagelse var svakere og bidrags- og innkrevingssystemet ikke var så effektivt som i dag. F2F viser til at den nye bidragsordningen fra 1. oktober 2003 støtter en virkelighet der begge foreldrene er både økonomiske forsørgere og omsorgspersoner for barnet sitt. F2F uttaler at det er på tide at de andre stønadsordningene følger etter.

5.4 Departementets vurderinger og forslag

Departementet viser til F2Fs uttalelse som framhever at familiemønstrene er annerledes i dag, og at folketrygdloven kapittel 15 kan være til hinder for delt omsorg og samarbeid mellom foreldrene som andre deler av lovverket stimulerer til. Departementet er enig i at samfunnsforholdene og kvinnes stilling i samfunnet har forandret seg mye i løpet av de 50 årene som er gått siden enke- og morstrygdloven ble vedtatt. Stønadsordningen retter seg mot foreldre som har aleneomsorg for barn. Siktemålet med endringsforslaget som ble sendt på høring i 2014 var ikke å endre målgruppen for ordningen, men kun å forenkle vurderingen av hvem som anses å være alene om omsorgen.

Departementet foreslår å slå sammen dagens §§ 15-4 og 15-5, forenkle reglene om sivilstand noe og bare gi særlige regler der dette er nødvendig.

Vilkåret om at stønadmottakeren må være enslig skal fortolkes slik at vedkommende ikke kan leve sammen med en ektefelle eller ha en samboer, uansett om vedkommende er barnets andre forelder eller ikke. At stønadmottakeren til enhver tid må være ugift, separert eller skilt for å få rett til stønad etter kapittel 15, framkommer ved å tolke «enslig mor eller far». Enker og enkemenn som har barn, får ytelse til gjenlevende etter folketrygdloven kapittel 17 og ikke stønader til enslig mor eller far etter kapittel 15. For å klargjøre dette foreslår departementet at det fortsatt skal komme klart fram av bestemmelsen, jf. § 15-4 tredje ledd første punktum. Departementet foreslår også en hjemmel for å kunne gi nærmere regler i forskrift om hva som skal menes med andre nære boforhold.

Departementet ønsker at reglene er mest mulig like, uavhengig av om den enslige forelderen har

vært eller blir gift eller samboer. Samboerskap har blitt en vanlig samlivsform og vil også utelukke en person fra retten til stønad etter en tolking av begrepet enslig mor eller far. Etter gjeldende regler kan stønadmottakeren ha ett eller flere kortvarige samboerforhold og likevel motta stønader til enslig mor eller far, jf. § 15-5 tredje ledd bokstav c). Stønadmottakere som gifter seg, mister derimot stønaden umiddelbart. For å få en større likebehandling mellom gifte og samboere, foreslår departementet derfor at også de kortvarige samboerskapene fører til at retten til stønad faller bort.

Etter folketrygdloven § 15-4 må det gå seks måneder fra separasjons- eller skilsmisssak er reist til søkeren kan motta stønad. Samboere kan derimot få stønad straks samlivsbruddet er et faktum. Departementet foreslår derfor at også separerte og skilte skal kunne motta stønad like etter samlivsbruddet. Det vil fortsatt være et vilkår at separasjons-, skilsmisse- eller ekteskapssak er reist for å få rett til stønad.

Ektefeller kan leve separert så lenge de ønsker og behøver ikke å følge opp separasjonen med et krav om skilsmisse. For å få rett til stønader etter kapittel 15 i folketrygdloven, er det derimot en forutsetning at ekteskapet skal oppløses og at stønadmottakeren tar rettslige skritt for å gjennomføre dette så langt det er mulig innenfor stønadstiden. Rett til stønad omfatter ikke dem som av ulike årsaker er faktisk separert uten å ha til hensikt å oppløse ekteskapet. Det er svært få situasjoner der det er vanskelig å reise sak. Departementet foreslår derfor å oppheve bestemmelsen som gjør det mulig å få stønad etter ett års faktisk separasjon der spesielle forhold har gjort det vanskelig å reise sak. Uenighet om separasjon/skilsmisse, skifte, barnefordeling e.l. anses ikke som så spesielle forhold at det kan gis stønad etter folketrygdloven kapittel 15 uten at det er reist sak om oppløsning av ekteskapet. Det samme gjelder i tilfeller hvor adskillelsen skyldes fengselsopphold, at den ene av foreldrene ikke har oppholdstillatelse, eller at det påberopes religiøse forhold som årsak til at ekteskapet ikke er formelt oppløst. Den eneste situasjonen hvor det kan være vanskelig å reise sak, er der ektefellene har så svak tilknytning til Norge at de mangler søksmålskompetanse om sitt ekteskap her i landet. Departementet mener at dette ikke er godt nok grunnlag for å videreføre en unntaksregel.

Den som søker om stønad etter folketrygdloven, har bevisbyrden for at vilkårene for rett til stønaden er oppfylt. I 2008 ble det uttrykkelig presisert i folketrygdloven kapittel 15 at det er søke-

ren som må sannsynliggjøre at han eller hun er enslig mor eller far med aleneomsorg for barn. Jo flere grunner Arbeids- og velferdsetaten har til å betvile dette, jo mer dokumentasjon må de be søkeren framlegge. Departementet foreslår å videreføre regelen om bevisbyrde. Beviskravet vil også omfatte dokumentasjon på at separasjons-, skilsmisse- eller ekteskapssak er reist, og eventuelt at ekteskapet på et senere tidspunkt er oppløst.

6 Vilkår om barnets alder

6.1 Gjeldende rett

Hovedregelen er at de som har aleneomsorg for barn under åtte år, kan motta stønad, jf. § 15-6 andre ledd. Unntaksregler kan gi rett til stønad når barnet er eldre enn dette. Noen unntak er knyttet til muligheten for å få en utvidelse av stønadstiden, men ikke alle, se punkt 8 nedenfor.

Når en enslig mor eller far fyller aktivitetskravet ved å være brukerkontakt, kan han eller hun få stønad til barnet er maksimalt ti år. Bestemmelsen innebærer en mulighet for å utvide stønadstiden i to år, jf. § 15-6 åttende ledd.

Ved omstillingstid i forbindelse med skilsmisse/samlivsbrudd kan enslige foreldre få stønad maksimalt til barnet fyller ti år, jf. § 15-6 femte ledd. Denne bestemmelsen gir ikke rett til utvidet stønadstid.

Når barnet eller forelderen har en forbigående sykdom, kan det gis stønad maksimalt fram til barnet fyller ti år, jf. § 15-6 sjette ledd. En enslig mor eller far med et barn som er særlig tilsynskrevende på grunn av funksjonshemming, sykdom eller store sosiale problemer, kan få stønad fram til barnet fyller atten år, jf. § 15-6 syvende ledd. Begge disse bestemmelsene er knyttet til muligheten for å utvide/forlenge stønadstiden.

I § 15-6 fjerde ledd er det regler om kortvarige forlengelser (seks måneder) umiddelbart etter en periode med overgangsstønad. Vilkåret om barnets alder kan da fravikes slik at stønaden også kan gis etter at barnet har fylt åtte år.

6.2 Høringsnotatet

I høringsnotatet fra 2014 foreslo departementet enkelte endringer i vilkåret om barnets alder og å regulere dette i en egen bestemmelse med hovedvilkårene for rett til overgangsstønad. Som følge av at normal skolestart nå er ved seks års alder, og det også er etablert gode skolefritidsordninger for de yngste skolebarna, foreslo departementet å

knytte vilkåret om barnets alder til ordinær skolestart det året barnet fyller seks år. Departementet foreslo av samme grunn å oppheve unntaksregelen om barnets alder ved samlivsbrudd.

Departementet foreslo å videreføre unntak fra barnets alder for barn som krever særlig tilsyn, ved forbigående sykdom hos forelderen eller barnet og ved kortvarige forlengelser.

En følge av forslaget om å avvikle ordningen med brukerkontakt som yrkesrettet aktivitet, se punkt 7 nedenfor, er at også unntaket fra barnets alder for brukerkontakter blir avviklet.

6.3 Høringsinstansenes merknader

Aleneforeldreforeningen, Fellesorganisasjonen (FO), Kvinnegruppa Ottar, Norges kvinne- og familieforbund, Norsk kvinnelobby, Norsk kvinnesaksforening og Norsk tjenestemannslag vil beholde dagens aldersgrense på åtte år. Flere av dem peker på at skolefritidsordningen ikke fører til at det ikke lenger er behov for overgangsstønad til enslige foreldre som har barn i skolealder. FO peker på at overgangen fra barnehage til skole kan være en sårbar tid, og det å benytte skolestart som grense kan føre til dobbelt belastning. Dagens aldersbegrensning på åtte år bør etter FOs mening opprettholdes. Kvinnegruppa Ottar mener at vilkåret om barnets alder kan bidra til å låse kvinnene i voldelige forhold ved at støtteordninger ved samlivsbrudd reduseres.

Aleneforeldreforeningen og Norsk kvinnelobby vil beholde muligheten til å få overgangsstønad til barnet er ti år i forbindelse med skilsmisse og forbigående sykdom.

6.4 Departementets vurderinger og forslag

Det er et vilkår for å kunne få overgangsstønad at barnet er under en viss alder. Så fremt barnet er under den angitte aldersgrensen, vil enslige foreldre kunne få stønad for en nærmere angitt periode. For å gjøre regelverket mer oversiktlig foreslår departementet at vilkårene for rett til overgangsstønad, herunder kravet om at barnet er under en viss alder, framgår av en ny § 15-5. Regler om varigheten av overgangsstønaden vil framgå av en egen bestemmelse om stønadsperioden, se punkt 8 nedenfor.

Gjeldende hovedregel om barnets alder som trådte i kraft i 1998, ble vurdert opp mot skolestart, men fastsatt til åtte år, jf. Ot.prp. nr. 8 (1996–97) Om lov om endringer i folketrygdloven og i enkelte andre lover (Oppfølging av Velferdsmeldingen). Ved innføringen av tidligere skolestart

ble det også etablert skolefritidsordninger med heldags tilsynsordning for de yngste barna. Departementet mener derfor at skolestart gir et naturlig skjæringspunkt for hvilken aldersgruppe barnet skal tilhøre for at en enslig forelder kan få rett til stønader etter kapittel 15 i folketrygdloven. Departementet forslår derfor å knytte vilkåret om barnets alder til ordinær skolestart det året barnet fyller seks år. Vilkaåret er således det samme for alle og ikke avhengig av den faktiske skolestarten ved fleksibel skolestart eller om barnet starter et år tidligere eller senere på skolen enn andre barn.

Da regelen om barnets alder ble redusert til åtte år i 1998, ble det gitt en unntaksregel i § 15-6 femte ledd om at enslige foreldre ved skilsmisse/samlivsbrudd kunne få overgangsstønad opptil barnet fyller ti år. Regelen gjør unntak fra aldersbestemmelsen, men ikke fra den ordinære stønadstiden på tre år. Dersom samlet stønadstid på tre år allerede er oppbrukt, får enslige foreldre ikke mer stønad etter § 15-6 femte ledd. Dersom den brukte stønadstiden er mindre enn tre år etter hovedregelen, skal den brukte tiden trekkes fra når det innvilges stønad etter unntaksregelen. Dette kan føre til mange ulike kombinasjoner av stønad etter hovedregelen og unntaksregelen. Når det samtidig er flere avvikende vilkår for stønad etter unntaksbestemmelsen sammenlignet med hovedbestemmelsen, gir dette et innfløkt regelverk som er vanskelig å praktisere. Det er derfor et stort behov for regelforenkling på dette punktet. Departementet mener at hovedregelen om barnets alder også bør gjelde ved samlivsbrudd og foreslår å oppheve unntaksregelen i § 15-6 femte ledd.

Departementet foreslår å beholde unntaket i forbindelse med forbigående sykdom hos barnet eller forelderen, jf. gjeldende § 15-6 sjette ledd, og unntaket i forbindelse med at barnet krever særlig tilsyn, jf. gjeldende § 15-6 syvende ledd. Begge bestemmelsene har unntaksregler om barnets alder knyttet til muligheter for å få utvidet eller forlenget stønadstiden, se punkt 7 nedenfor. For et medlem med barn som krever særlig tilsyn, gjelder unntaket fra vilkåret om barnets alder både for hovedperioden og i den utvidede perioden. Forlengelse ved forbigående sykdom kan etter gjeldende lovtolkning og praksis bare gis i tilknytning til en løpende stønadsperiode og for sykdom som har en varighet på inntil to år. En konsekvens av å endre hovedregelen om barnets alder vil være at stønad etter denne regelen heretter maksimalt vil vare til skolestart det året barnet fyller åtte år. Departementet mener også at det vil være hensiktsmessig å videreføre de kortvarige

forlengelsene etter gjeldende § 15-6 fjerde ledd, som medfører at man kan fravike aldersbegrensningen etter hovedregelen. Ved forlengelse ved forbigående sykdom, jf. ny § 15-8 fjerde ledd, og ved de kortvarige forlengelsene som videreføres i ny § 15-8 andre ledd andre punktum og femte ledd, gjelder unntaket fra barnets alder bare i forlengelsesperioden.

De unntakene om barnets alder som departementet foreslår å videreføre, gjelder alle regler om utvidelse eller forlengelse av stønadperioden. Departementet viser til lovteksten i forslaget § 15-5 andre ledd.

Departementet foreslår å avvikle ordningen med å være brukerkontakt som godkjent yrkesrettet aktivitet, se punkt 7 nedenfor. Som følge av dette, faller også den gjeldende unntaksregelen om barnets alder bort.

7 Vilkår om yrkesrettet aktivitet

7.1 Gjeldende rett

Etter at barnet har fylt ett år, er det et vilkår for rett til overgangsstønad at stønadsmottakeren er i yrkesrettet aktivitet, jf. § 15-8. Det er unntak fra aktivitetsplikten ved forbigående sykdom hos den enslige moren eller faren eller barnet, jf. § 15-6 sjette ledd, og ved særlig tilsynskrevende barn, jf. § 15-6 syvende ledd. Det er også unntak når forelderen ikke har fått tilfredsstillende barnetilsyn og dette ikke kan tilskrives vedkommende selv, og ved sykdom.

Aktivitetsalternativene er arbeid, utdanning, å være brukerkontakt, etablere egen virksomhet og å være reell arbeidssøker. Omfanget av aktiviteten må utgjøre minst 50 prosent av heltidsaktivitet (minst 50 prosent deltidsstilling, minst 50 prosent av vanlig studieprogresjon osv.). Under den ordinære stønadperioden, kan stønadsmottakeren velge fritt mellom de nevnte aktivitetsalternativene.

En stønadsmottaker som velger utdanning som yrkesrettet aktivitet, har stor frihet til å velge type utdanning i den ordinære stønadperioden. Det er bare rent hobbypregede kurs som ikke godtas. Stønadsmottakeren kan også velge å oppfylle kravet til yrkesrettet aktivitet ved å ta utdanning, selv om vedkommende allerede har en utdanning som gir gode nok muligheter på arbeidsmarkedet.

Utdanning som aktivitet kan gi rett til utvidet stønadperiode og rett til utdanningsstønad. Da stilles det krav om at utdanningen er *nødvendig*,

dvs. at utdanningen må gi yrkeskompetanse, og at stønadsmottakeren ikke allerede har en utdanning som gir yrkeskompetanse. Det blir ikke gjort noen konkret vurdering av om utdanningen er nødvendig og hensiktsmessig for at vedkommende skal kunne skaffe seg eller beholde et arbeid, eller av den aktuelle utdanningen opp mot etterspørselen i arbeidsmarkedet.

7.2 Høringsnotatet

Departementet mener at aktivitetsplikten for enslig mor eller far bør styrke den enkeltes mulighet for et yrkesaktivt liv og ses i sammenheng med arbeidslivets behov for arbeidskraft. I høringsnotatet fra 2014, foreslo derfor departementet en tydeligere bestemmelse om Arbeids- og velferdsetatens ansvar for å følge opp stønadsmottakere og sette i verk tiltak der det er behov for det.

Videre foreslo departementet å innføre et generelt krav om at utdanningen må anses som nødvendig og hensiktsmessig for at den enslige moren eller faren skal kunne få eller beholde et arbeid. Kravet skal gjelde både i hovedperioden og i en utvidet stønadperiode. Dersom Arbeids- og velferdsetaten vurderer at disse kravene ikke er oppfylt, skal den ikke godkjenne utdanningen som yrkesrettet aktivitet.

Forslaget om å avvikle ordningen med å være brukerkontakt som yrkesrettet aktivitet er oppfølging av høringsnotatet fra 2013.

7.3 Høringsinstansenes merknader

Ingen av høringsinstansene har hatt merknader til forslaget om å oppheve ordningen med brukerkontakter.

Kvinnegruppa Ottar, Norsk tjenestemannslag, Næringslivets hovedorganisasjon (NHO) og Foreningen 2 foreldre (F2F) støtter forslaget om å stramme inn på hva som skal regnes som yrkesrettet aktivitet.

F2F støtter målet om at foreldre må komme raskere over i en bærekraftig normalsituasjon. Å styrke arbeidsinsentivene og sikre begge foreldrenes tilknytning til yrkeslivet er den beste forsikring mot barnefattigdom. *F2F* støtter derfor at det målrettes mot yrkeskvalifisering, gjennom at yrkesrettet skolegang åpner for en lengre stønadperiode.

Kvinnegruppa Ottar støtter forslaget om å stille krav om at utdanningen må være vurdert som nødvendig og hensiktsmessig for at den enslige moren eller faren skal kunne skaffe seg arbeid. De støtter også forslaget om sterkere opp-

følgning fra Arbeids- og velferdsetaten der det er behov for det, for eksempel med karriereveiledning og oppfølging av problemer som oppstår underveis.

NHO viser til at Brochmannutvalget pekte på at det over tid har vært en dreining i aktivitetsorientert retning i mange velferdsordninger. Prinsippet er mest systematisk i dagpengeordningen, men utvalget sier at en slik aktiviseringslinje bør gjelde i inntektssikringsordningene allment. NHO støtter Brochmannutvalgets syn om å videreføre dette prinsippet i større grad og med større konsekvens og å utvide det til de helserelevante ytelsene generelt, i overgangsstønaden til enslig mor eller far, og i sosialhjelpen. Riktig kompetanse er en viktig faktor for å komme inn på arbeidsmarkedet. NHO er derfor enig i at stønadmottaker ikke automatisk får innvilget utdanning som yrkesrettet aktivitet, men det må vurderes om ønsket utdanning bedrer sjansene for å komme i jobb. Dette hindrer misbruk av ordningen, samtidig som det gir stønadmottakeren mulighet til å tilegne seg kunnskap som bedrer sjansen for å bli selvforsørget.

Aleneforeldreforeningen, Fellesorganisasjonen (FO), Juss-Buss, Juridisk rådgivning for kvinner (JURK), Kvinnefronten, Norges kvinne- og familieforbund, Norsk kvinnelobby og Norsk Kvinnesaksforening (NKF) støtter ikke forslaget om å stille krav om at utdanningen må være vurdert som nødvendig og hensiktsmessig for at den enslige moren eller faren skal kunne skaffe seg arbeid, og mener at dagens ordning med mulighet for utdanning må videreføres. *Aleneforeldreforeningen, JURK, Kvinnefronten, Norsk kvinnelobby og NKF* peker særlig på at dette vil være uheldig for de som allerede har påbegynt en utdanning.

FO uttaler at fattigdom særlig rammer barn av enslige foreldre, foreldre uten utdanning eller arbeid, samt foreldre med ikke-vestlig bakgrunn. Den beste muligheten for å sikre at barna ikke får en oppvekst preget av fattigdom, er å ha og opprettholde en jobb som sikrer en rimelig inntekt. Mangel på utdanning hos foreldrene rammer også neste generasjon og viderefører den sosioøkonomiske status. Utdanning kan være en vei ut av fattigdommen. *JURK* og *Norsk kvinnelobby* viser til at aleneforeldre er overrepresentert på statistikk over sosialhjelpsmottakere og at kanskje det viktigste verktøyet for å skape seg en framtid er utdanning. *NKF* og *Norsk kvinnelobby* uttaler blant annet at forslagene baserer seg på den såkalte arbeidslinjen og at tanken om deltakelse i arbeidslivet vil hindre fattigdom, men minner om at enslige foreldre ofte også har fattigdom på tid. Selv om *NKF* er enig i at

både kvinner og menn bør være aktive i arbeidslivet, minner de om at det å være eneforelder er mer belastende enn å være en av to foreldre. *NKF* og *Norsk kvinnelobby* har synspunkter på innstramningen i vilkåret for å få utdanning godkjent som yrkesrettet aktivitet. *NKF* mener at dette kan innebære et brudd på den friheten alle i samfunnet bør ha til å velge yrke. *NKF* mener også at det åpner for en økt bruk av skjønn både i førsteinstansen og i klageinstansen, noe som er uheldig. *NKF* viser til at overgangsstønad til utdanning er et viktig middel for å få ikke bare yngre kvinner med aleneansvar for barn i arbeid, men også for å få eneforsørgende kvinner med annen kulturell bakgrunn enn den typisk norske til å bli aktive deltakere i det norske arbeidslivet. Det forutsetter at de får utdanning til yrker de selv ønsker og egner seg for. *NKF* viser til de kvinnepolitiske sidene ved ordningen, og mener at forslagene medfører vesentlige endringer i eneforeldrenes situasjon, og mener at de bør utredes mer. *NKF* og *Norsk kvinnelobby* viser til FNs barnekonvensjon og FNs kvinnekonvensjon. *Kvinnefronten* peker på at utdanning er viktig for å få muligheten til å bygge en framtid. *Aleneforeldreforeningen* mener at det er uheldig at muligheten til selv å velge aktivitet begrenses og er dessuten uenig i at det strammes inn i vilkåret om å ta utdanning. *Aleneforeldreforeningen* er heller ikke enig i at det ikke skal innvilges stønad til utdanning dersom stønadmottakeren har en arbeidserfaring som gjør en kvalifisert til å ta lignende arbeid som man tidligere hadde. For denne gruppen er det viktig å prioritere utdanning. *Aleneforeldreforeningen* viser også til at støtten fra Lånekassen ikke strekker til for aleneforeldre. *Aleneforeldreforeningen* er også uenig i forslaget om at påbegynt studieløp ikke skal godkjennes dersom det ikke anses som nødvendig og hensiktsmessig. *Aleneforeldreforeningens* erfaring er at de fleste bruker stønadsperioden til å skaffe seg en utdanning som kvalifiserer til et yrke de kan leve av.

Arbeids- og velferdsdirektoratet mener at det i vilkåret om å være reell arbeidssøker bør henvises til folketrygdloven kapittel 4, slik at det er klart hva som kreves for å være reell arbeidssøker.

7.4 Departementets vurderinger og forslag

Når utdanning tildeles som tiltak til arbeidssøkere og personer med arbeidsavklaringspenger, gjør Arbeids- og velferdsetaten en vurdering av om den aktuelle utdanningen er nødvendig og hensiktsmessig for at vedkommende skal kunne få eller beholde et arbeid.

Departementet foreslår at Arbeids- og velferdsetaten også for enslige foreldre som ønsker å ta utdanning som yrkesrettet aktivitet, skal gjøre en konkret vurdering av den aktuelle utdanningen opp mot arbeidsmarkedets behov. Etaten kan bare godkjenne utdanning som aktivitet når denne er vurdert å være nødvendig og hensiktsmessig for at vedkommende skal kunne få eller beholde et arbeid. Forslaget innebærer at det ikke alltid vil være aktuelt å innvilge utdanning selv om stønadsmottakeren ikke har en utdanning fra før. Forslaget omfatter også stønadsmottakere som allerede er i et utdanningsløp når han eller hun blir enslig forelder. Departementet mener at trygden ikke skal brukes til å finansiere en utdanning som ikke øker sjansene til å få en jobb. Dersom etaten ikke godkjenner en påbegynt utdanning som nødvendig og hensiktsmessig, skal den stille andre aktivitetskrav.

Departementet viderefører gjeldende regler og praksis om hvilken type utdanning som kan godkjennes. Dette innebærer blant annet at lengre utdanningsløp som mastergrad, ikke skal finansieres ved hjelp av overgangsstønaden. Slik utdanning må finansieres ved hjelp av Lånekassen på samme måte som andre studenter er henvist til. Hva som skal anses som hensiktsmessig utdanning, må vurderes mot hva som etterspørres i arbeidsmarkedet og den enkeltes muligheter.

Stønadsmottakere som ikke tar nødvendig og hensiktsmessig utdanning, må for å oppfylle aktivitetskravet enten være i arbeid, melde seg som reell arbeidssøker hos Arbeids- og velferdsetaten eller etablere egen virksomhet. Stønadsmottakere som har behov for mer bistand for å bli selvforsørget, skal etaten følge opp. Etaten kan, som tidligere, iverksette nødvendige arbeidsmarkedstiltak.

Innholdet i begrepet *reell arbeidssøker* skal, som tidligere, følge den etablerte forståelsen av begrepet som er utviklet i dagpengeregulverket. Det vil si at den enslige moren eller faren må være arbeidsfør og villig til å ta ethvert arbeid som er lønnet etter tariff eller sedvane, uavhengig av om det er på heltid eller deltid. Den enslige moren eller faren må også være villig til å delta i arbeidsmarkedstiltak. Som følge av at vedkommende er alene om omsorgen for små barn, stilles det ikke krav om at han eller hun må flytte eller pendle for å ta tilbudt arbeid eller arbeidsmarkedstiltak. Gjeldende regler om meldeplikt for stønadsmottakere som har meldt seg som reelle arbeidssøkere, videreføres. For å tydeliggjøre meldeplikten, foreslår departementet å ta disse reglene direkte inn i § 15-6 tredje ledd.

Ordringen med brukerkontakter ble innført som et aktivitetsalternativ da aktivitetsplikten ble innskjerpet i 1998. Brukerkontakten skulle bistå og informere andre stønadsmottakere i kontakten med trygdeetaten og Aetat som de den gangen måtte forholde seg til. Behovet for slik informasjon og koordinering av kontakten med etater har bortfalt etter at Arbeids- og velferdsetaten ble opprettet. Ordringen med brukerkontakter blir derfor nesten ikke brukt. Det å være brukerkontakt er videre en aktivitet som anses som lite relevant for å nå målet om å bli i stand til å forsørge seg selv. Departementet foreslår derfor å avvikle ordningen med brukerkontakter. Avviklingen vil bidra til en forenkling av regelverket.

Enslig mor eller far som mottar overgangsstønad og har særlig tilsynskrevende barn, har ikke plikt til å være i yrkesrettet aktivitet, jf. gjeldende § 15-8 første ledd. Dette vil departementet videreføre i forslag til ny § 15-6 fjerde ledd. Bestemmelsen er ikke til hinder for at stønadsmottakeren, uten at han eller hun har plikt til det, selv velger å være i yrkesrettet aktivitet om dette er mulig å kombinere med omsorgen for barnet.

8 Stønadperioden for overgangsstønad

8.1 Gjeldende rett

Den ordinære stønadperioden er tre år, jf. § 15-6 andre ledd. En person som tidligere har hatt en periode med overgangsstønad, kan få en ny periode med overgangsstønad i forbindelse med en ny fødsel. Da er stønadperioden begrenset inntil tidspunktet for når barnet har rett til barnehageplass etter barnehageloven § 12 a, jf. § 15-6 andre ledd tredje punktum. Det er tidspunktet når retten til barnehageplass rettslig og faktisk inntre, som er avgjørende. Å la være å søke om barnehageplass, endrer ikke dette.

Det er flere unntak fra dagens hovedregel om stønadperiode. Stønadsmottakere som er under «nødvendig opplæring», kan få stønadperioden utvidet med opptil to år. Stønadsmottakere som er under nødvendig opplæring og er alene med flere enn to barn eller var under 18 år når han eller hun fikk aleneomsorg, kan få stønadperioden utvidet med opptil tre år ekstra, jf. § 15-6 tredje ledd.

Bestemmelsene som gjør unntak fra barnets alder i § 15-6 sjette ledd (forbigående sykdom), syvende ledd (særlig tilsynskrevende barn) og åttende ledd (brukerkontakt), er også bestemmelser om utvidelse av stønadstiden. Etter gjeldende

praksis er «forbigående sykdom» definert som sykdom av en varighet på opptil to år. For sykdom av lengre varighet er det andre stønadsordninger, jf. Ot.prp. nr. 8 (1996–97).

§ 15-6 fjerde ledd har regler om kortvarige forlengelser. Etter § 15-6 andre ledd kan stønadsomtakeren ved fødsel få stønad opptil to måneder før fødselen i tillegg.

8.2 Høringsnotatet

I høringsnotatet fra 2014 foreslo departementet å samle bestemmelsene om overgangsstønadens varighet i en egen lovbestemmelse, se forslag til ny § 15-8. Departementet foreslo også å videreføre muligheten til å få utvidet stønadstid på grunn av aleneomsorg for barn som krever særlig tilsyn, men ville presisere gjeldende krav om at det skal være en årsakssammenheng mellom barnets tilstand og den enslige morens eller farens mulighet til å være i arbeid.

Muligheten til å få utvidet stønadsperiode i forbindelse med utdanning, ble foreslått knyttet til kravet om at utdanningen må være nødvendig og hensiktsmessig, se punkt 7.

Avvikling av ordningen med å være brukerkontakt medfører at unntaksregelen om forlengelse av stønadsperioden ved denne aktiviteten faller bort.

8.3 Høringsinstansenes merknader

Ingen av høringsinstansene har hatt merknader til forslaget om å flytte bestemmelsene om varighet ut i en egen lovbestemmelse, eller til forslaget om å presisere kravet til årsakssammenheng mellom barnets tilstand og den enslige morens eller farens mulighet til å være i arbeid. Merknadene til at utdanningen skal være nødvendig og hensiktsmessig framgår av omtalen under punkt 7.3.

8.4 Departementets vurderinger og forslag

Ved å regulere bestemmelsene om varighet i en egen lovbestemmelse, vil det bli enklere å se hvor lenge man kan motta overgangsstønad.

Som en konsekvens av å innføre krav om at utdanningen skal være nødvendig og hensiktsmessig for å kunne godkjennes som yrkesrettet aktivitet, se punkt 7, vil også muligheten for å kunne få utvidet stønadsperiode i forbindelse med utdanning forutsette at utdanningen er nødvendig og hensiktsmessig.

Etter gjeldende praksis er det ved utvidet stønadstid på grunn av aleneomsorg for barn som

krever særlig tilsyn, et vilkår om at det må være en årsakssammenheng mellom barnets tilstand og den enslige moren eller farens mulighet til å skjøtte et arbeid. Kravet om årsakssammenheng framgår ikke direkte av gjeldende § 15-6 syvende ledd, men av sammenhengen mellom første og syvende ledd. Departementet foreslår å tydeliggjøre vilkåret om årsakssammenheng i § 15-8 tredje ledd. Årsakssammenhengen må vurderes konkret for hvert enkelt tilfelle. Dersom omsorgen eller tilsynet kan ivaretas i ordinære tilsynsordninger, eventuelt med ekstra tilrettelegging, er ikke barnets tilstand til hinder for at forelderen er i arbeid. Det samme er tilfelle dersom omsorgen/tilsynet kan ivaretas i særskilte tilsynsordninger utenom de ordinære. Dersom det ikke finnes tilfredsstillende tilbud i hjemkommunen, slik at forelderen er henvist til å pleie barnet selv, er kravet til årsakssammenheng for å forlenge stønadstiden oppfylt. Det samme gjelder når andre særskilte forhold ved barnets tilstand gjør det vanskelig for den enslige moren eller faren å ta et arbeid, for eksempel mye nattevåk, hyppige legebesøk, innleggelse på sykehus osv. Man kan legge vekt på barnets alder, slik at enslig mor eller far har mulighet til å ha barnet boende hjemme i de yngste årene. Barnets tilstand og krav til årsakssammenheng må vurderes med jevne mellomrom. Dette framgår av forslag til ny § 15-8 tredje ledd som presiserer at det er mulig å utvide stønadstiden *inntil barnet fyller 18 år*. Det er også unntak fra vilkåret om barnets alder for dem som får utvidet stønadstid på grunn av aleneomsorg for barn som krever særlig tilsyn, se punkt 6.

Muligheten til å få forlenget stønadstiden i inntil to år ved forbigående sykdom og mulighetene til kortvarige forlengelser videreføres, jf. forslag til § 15-8 fjerde og femte ledd. Disse forlengelsene må skje i direkte tilknytning til en løpende stønadsperiode, og man kan gi unntak fra vilkåret om barnets alder, se punkt 6.

9 Stønad til barnetilsyn

9.1 Gjeldende rett

Folketrygdloven § 15-11 åpner for å gi stønad til barnetilsyn til enslig mor eller far som pga. utdanning eller arbeid må overlate nødvendig tilsyn med barn til andre, eller er tilmeldt Arbeids- og velferdsetaten som reell arbeidssøker eller etablerer egen virksomhet.

Stønaden utgjør 64 prosent av de faktiske utgiftene, opp til et maksimalbeløp fastsatt av Stor-

tinget. Det betyr at stønadmottakeren må betale minst 36 prosent av utgiftene selv. Maksimalbeløpene er for tiden 3 779 kroner per måned for ett barn, 4 931 kroner for to barn og 5 587 kroner for tre eller flere barn. En enslig mor eller far med en pensjonsgivende inntekt som overstiger seks ganger grunnbeløpet, får ikke slik stønad.

9.2 Høringsnotatet

Arbeids- og velferdsetaten har ansvaret for flere kontantytelser som skal dekke utgifter i forbindelse med deltakelse på tiltak eller utdanning. Stønadene er hjemlet i ulike regelverk, og stønader til samme formål har til dels ulike vilkår og ulikt nivå.

Departementet vil samle folketrygdlovens og arbeidsmarkedslovens stønader til dekning av utgifter som følger av deltakelse på arbeidsmarkedstiltak og utdanning i én felles forskrift og harmonisere vilkårene for de ulike stønadene. Det vil ikke være en felles målgruppe for tilleggsstønadene, dvs. at hvem som kan få tilleggsstønader som enslig mor eller far, fortsatt vil framgå av folketrygdloven kapittel 15.

I høringsnotatet fra 2013 foreslo departementet å endre bestemmelsen om stønad til barnetilsyn for enslig mor eller far som tar utdanning eller er registrert som reell arbeidssøker, slik at stønaden kan gis etter faste satser fastsatt av departementet. For å legge til rette for harmonisering med tilsvarende stønader til andre grupper, foreslo departementet samtidig at det også skal være mulig å gi stønad i forbindelse med tilsyn med andre familiemedlemmer. For stønad til barnetilsyn for enslig mor eller far som er i arbeid eller etablerer egen virksomhet, ble det ikke foreslått tilsvarende endringer.

9.3 Høringsinstansenes merknader

Velferdsalliansen mener at det å operere med ulike satser kompliserer regelverket og at de faktiske kostnadene best dekkes ved å kompensere stønadmottaker med barn med et beløp på 0,4 G per barn i tiltaksperioden.

Arbeids- og velferdsdirektoratet peker på at en enslig mor eller far i dag kan få stønad til barnetilsyn til utløpet av barnets fjerde skoleår også om de ikke har rett til overgangsstønad, og uten krav til utdanningens omfang. Direktoratet viser videre til at det i dag også gis stønad til enslig mor eller far som er registrert som arbeidssøker uten rett til overgangsstønad.

9.4 Departementets vurderinger og forslag

Departementet mener at stønad til barnetilsyn i forbindelse med utdanning og arbeidssøking bare bør gis til dem som gjennomfører utdanning eller er registrert som reelle arbeidssøkere som en del av kravet til yrkesrettet aktivitet. Departementet foreslår derfor å knytte retten til stønad til barnetilsyn til kravet om yrkesrettet aktivitet. For at de som tar utdanning, skal få rett til denne stønaden, vil utdanningen måtte godkjennes som nødvendig og hensiktsmessig. Forslaget innebærer at det blir en noe snevrere adgang til slik stønad enn etter dagens regler, hvor det også kan gis stønad til barnetilsyn i perioder hvor det ikke er krav om yrkesrettet aktivitet men man likevel er i utdanning eller har registrert seg som arbeidssøker. I og med at det er krav om yrkesrettet aktivitet fra barnet er ett år, får en slik innstramming liten praktisk betydning. Enslige foreldre som er under utdanning eller er registrert som arbeidssøkere, men ikke har rett til overgangsstønad, vil heller ikke kunne få slik stønad.

Reglene for beregning av stønad til barnetilsyn for enslig mor eller far er i dag regulert i folketrygdloven § 15-11. Stønaden utgjør 64 prosent av utgiftene til barnetilsyn. Stønad etter faste satser er administrativt enklere enn gjeldende beregning av stønad til barnetilsyn til enslige mødre og fedre. Departementet mener det vil være hensiktsmessig å gi stønad til barnetilsyn for enslige foreldre etter fast sats slik det blir gjort for andre grupper som får slik stønad mens de deltar på arbeidsmarkedstiltak eller utdanning. Departementet foreslår derfor at stønad til barnetilsyn blir gitt etter faste satser fastsatt av departementet. Det bør også, slik det er for personer som mottar arbeidsavklaringspenger, være mulig å gi stønad ved behov for tilsyn med andre familiemedlemmer.

Endringen omfatter bare enslig mor eller far som tar utdanning eller er registrert som reell arbeidssøker hos Arbeids- og velferdsetaten. Stønad til barnetilsyn til enslige mødre eller fedre som er i arbeid, erstatter til en viss grad overgangsstønaden. Departementet har derfor ikke lagt opp til å regulere stønad til barnetilsyn til denne gruppen i den nye forskriften om tilleggsstønad og harmonisere med stønad til barnetilsyn for de andre gruppene. Det er heller ikke lagt opp til å gjøre en tilsvarende endring for dem som etablerer egen virksomhet. Dette innebærer at stønaden for disse gruppene fortsatt vil utgjøre 64 prosent av de faktiske utgiftene opp til et maksimalbeløp som Stortinget fastsetter.

10 Innføring av sanksjonsregler

10.1 Bakgrunn. Gjeldende rett

Sanksjon er en negativ reaksjon som retter seg mot overtredelser av lov, forskrift eller enkeltvedtak, og som har straff som formål.

For enkelte trygdeytelser er det fastsatt særlige sanksjoner for brudd på aktivitetskrav. Sanksjonene innebærer et midlertidig bortfall av ytelsen på grunn av passivitet, til tross for at vilkårene for retten til ytelsen for øvrig er oppfylt.

Sanksjon mot bedrageri følger de alminnelige reglene om påtale og straff. Den som mottar trygdeytelser uten å ha rett til det og som er klar over det eller har handlet grovt uaktsomt, kan bli anmeldt til politiet. Stønadmottakeren kan straffedømmes for bedrageri og må tilbakebetale stønad de har mottatt som følge av svindel. For dagpenger er det gitt egne regler om utestengning fra ytelsen som følge av svindel.

Folketrygdloven kapittel 15 har ingen sanksjonsregler mot passivitet i dag. Ved lovendringene i 1998, jf. Ot.prp. nr. 8 (1996–97), ble det innført sanksjonsregler for å motvirke passivitet tilsvarende det som gjelder for dagpenger etter folketrygdloven kapittel 4. Dersom stønadmottakeren sa opp sin stilling, nektet å ta imot tilbudt arbeid, unnlot å gjenoppta et arbeidsforhold etter endt fødselspermisjon, nektet eller unnlot å møte til konferanse med arbeidskontoret etter innkalling eller nektet å delta i arbeidsmarkedstiltak, falt overgangsstønaden bort i åtte uker. Ved gjentatte brudd ble bortfallsperioden forlenget i henhold til §§ 4-10 og 4-20.

Sanksjonsreglene i § 15-8 ble opphevet med virkning fra 1. august 2002. Begrunnelsen var at sanksjonene som var utformet etter mønster av reglene om dagpenger i lovens kapittel 4, var vanskelige å praktisere for overgangsstønaden bl.a. fordi dagpenger er en ytelse som utregnes per dag og utbetales hver 14. dag, mens overgangsstønaden beregnes og utbetales per måned.

Som erstatning for manglende sanksjonsregler mot passivitet, skulle Arbeids- og velferdsetaten følge de alminnelige bestemmelsene i folketrygdloven kapittel 22 om tidspunkt for når rett til en ytelse oppstår eller opphører. At retten til en ytelse faller bort når vilkårene ikke lenger er oppfylt, er ikke en sanksjon. Det ble derfor gitt en forskriftshjemmel for å sette ytterligere krav til yrkesrettet aktivitet og regler om handlinger og unnlater som skulle føre til stans i utbetaling av overgangstønaden som følge av at vilkårene for ytelsen ikke er oppfylt. En slik forskrift ble aldri fastsatt.

10.2 Høringsnotatet

I høringsnotatet fra 2014 foreslo departementet å innføre regler om at overgangsstønaden faller helt bort i en måned dersom stønadmottakeren uten rimelig grunn sier opp sin stilling, nekter å ta imot tilbudt arbeid, unnlater å gjenoppta sitt arbeidsforhold etter endt fødselspermisjon, nekter å delta i arbeidsmarkedstiltak eller unnlater å møte ved innkalling til NAV-kontoret.

Videre foreslo departementet regler om at Arbeids- og velferdsetaten kan utestenge en stønadmottaker fra retten til stønad i inntil tre måneder første gang og inntil seks måneder ved gjentakelser innen de siste tre årene, dersom vedkommende forsettlig eller uaktsomt har gitt etaten uriktige opplysninger om forhold som har betydning for retten til ytelser.

10.3 Høringsinstansenes merknader

Kvinnegruppa Ottar støtter sanksjoner som midlertidig bortfall av stønaden dersom stønadmottakeren unnlater å følge opp aktivitetskravene. De presiserer nødvendigheten av at aktivitetene er hensiktsmessige og at stønadmottakeren ikke skal presses til å møte på jobber der de får dårlig behandling eller ikke har utviklingsmuligheter. I slike tilfeller må Arbeids- og velferdsetaten bidra med sterkere oppfølging og hjelp til å utarbeide hensiktsmessige avtaler om aktivitet.

Norsk tjenestemannslag er uenig i forslaget om å innføre en administrativ sanksjon mot trygdemisbruk. Forslaget bryter prinsippet om en tillitsbasert forvaltning av trygden og kan føre til administrativ vilkårlighet.

Arbeids- og velferdsdirektoratet støtter forslaget om å innføre sanksjonsregler for brudd på aktivitetsplikten, men mener at en innføring av sanksjonsregler som følge av trygdemisbruk bør inngå i en mer helhetlig strategi om sanksjoner på tvers av ytelsesområder. Direktoratet peker videre på at det bør klargjøres om de foreslåtte sanksjonsreglene bare skal kunne benyttes der stønadmottaker har krav om å gjennomføre yrkesrettet aktivitet.

10.4 Departementets vurderinger og forslag

Arbeids- og velferdsetaten skal følge opp stønadmottakerne med sikte på at de skal etterkomme kravene om yrkesrettet aktivitet. En bestemmelse om etatens oppfølging sto i høringsnotatet under forslaget til sanksjonsregler, men er flyttet til reglene om yrkesrettet aktivitet.

Arbeids- og velferdsetaten har ikke mange virkemidler for å få passive stønadmottakere over i aktivitet. Departementet foreslår derfor å innføre sanksjonsregler som innebærer at de stønadene som er innvilget etter folketrygdloven kapittel 15, faller helt bort i en måned dersom stønadmottakeren uten rimelig grunn sier opp sin stilling, nekter å ta imot tilbudt arbeid, unnlater å gjenoppta sitt arbeidsforhold etter endt fødselspermisjon, nekter å delta i arbeidsmarkedstiltak eller unnlater å møte ved innkalling til NAV-kontoret. Departementet legger ikke opp til at de foreslåtte sanksjonsreglene bare skal gjelde når stønadmottakeren har krav om å gjennomføre yrkesrettet aktivitet. Bortfallsperioder vil inngå i den innvilgede stønadsperioden og dermed medføre at denne vil bli forkortet.

Sanksjon mot svindel følger de alminnelige reglene om påtale og straff. Sanksjonsregler kan virke preventivt mot misbruk og svindel med trygdeordninger. Norske velferdsordninger, herunder stønadene til enslige foreldre, er basert på tillit. Et brudd på tilliten kan få konsekvenser for legitimiteten i befolkningen for velferdsordningen. Risikoen for misbruk er relativt høy ved stønader til enslig mor eller far, og beløpene kan bli meget høye. Konsekvensene for familien kan også bli dramatiske fordi svindel med høye beløp straffefølges og er belagt med fengselsstraff.

Et alternativ til å anmelde saker om trygdemisbruk til politiet er å ilegge en administrativ sanksjon i form av å utestenge personen fra retten til den aktuelle ytelsen i en gitt periode. For dagpengemottakere hjemler folketrygdloven § 4-28 utestengning når arbeidssøkeren forsettlig eller uaktsomt har gitt uriktige opplysninger til Arbeids- og velferdsetaten om forhold som har betydning for retten til dagpenger. Videre kan etaten utestenge dersom arbeidssøkeren forsettlig eller uaktsomt har unnlatt å gi opplysninger av betydning for retten til stønad. På grunn av forbud mot dobbelstraff kan man ikke både utestenge og anmelde/begjære påtale i samme sak.

Dagens regler om stønader til enslig mor eller far åpner ikke for å utestenge mottakere som forsettlig eller uaktsomt har gitt uriktige opplysninger. Det har vært tilfeller hvor stønadmottakeren, etter å ha fått stønaden stanset eller krevd tilbake som følge av uriktige opplysninger, setter fram nytt krav om stønad under henvisning til at vedkommende nå oppfylder vilkårene. Det kan være vanskelig å motbevise at vilkårene ikke er oppfylt denne gangen, og stønad må da innvilges.

Slike manglende konsekvenser av at ordningen misbrukes bidrar til å svekke ordningens legi-

timitet. Som et preventivt virkemiddel bør regelverket åpne for at etaten skal kunne utestenge stønadmottakere fra retten til stønad når de bevisst har villedet etaten ved å gi uriktige opplysninger.

Departementet foreslår regler om at Arbeids- og velferdsetaten kan utestenge en stønadmottaker fra retten til stønad i inntil tre måneder første gang og inntil seks måneder ved gjentakelser innen de siste tre årene, dersom vedkommende forsettlig eller uaktsomt har gitt uriktige opplysninger om forhold som har betydning for retten til stønad. Det samme gjelder ved unnlattelse av å gi slike opplysninger.

11 Endringer i arbeidsmarkedsløven – tiltakspenger og tilleggsstønader

11.1 Gjeldende rett

Arbeidssøkere som deltar i arbeidsmarkedstiltak og som ikke mottar andre ytelser til livsopphold, kan få tiltakspenger. Tiltakspengene skal dekke utgifter til livsopphold for de dagene arbeidssøkeren deltar i tiltak. Arbeidssøkeren kan også få tilleggsstønader til dekning av ekstrautgifter i forbindelse med deltakelse i tiltaket.

Hjemmel for å yte tiltakspenger og tilleggsstønader er arbeidsmarkedsløven § 13. Nærmere regler for hvem som kan motta slik stønad framgår av forskrift 4. november 2013 nr. 1286 om tiltakspenger mv. (tiltakspengeforskriften).

11.2 Høringsnotatet

I høringsnotatet fra 2013 foreslo departementet å løfte bestemmelser om formål og målgruppe fra forskrift til lov ved å ta inn regler i arbeidsmarkedsløven § 13 om hvem som skal kunne få tiltakspenger og tilleggsstønader etter arbeidsmarkedsløven. Innholdsmessig gikk forslaget ut på å videreføre gjeldende regler for hvem som kunne få slike stønader.

Det ble også foreslått at departementet kunne gi forskrifter om forsøk med arbeidsmarkedstiltak og når krav om stønad må være satt fram.

11.3 Høringsinstansenes merknader

Arbeids- og velferdsdirektoratet hadde ingen merknader til å flytte bestemmelser om formål og målgruppe fra forskrift til lov, men bemerket at den foreslåtte lovbestemmelsen så ut til å innnevne målgruppen sammenlignet med gjeldende praksis.

11.4 Departementets vurderinger og forslag

I dag gir arbeidsmarkedsloven departementet hjemmel til å gi forskrift om stønader til *tiltaksdeltakere*. Reglene om hvem som skal kunne få tiltakspenger og tilleggsstønader etter arbeidsmarkedsloven framgår ikke av bestemmelser i arbeidsmarkedsloven, men er regulert i forskrift gitt av departementet. For tilsvarende stønader etter folketrygdloven kapittel 11, 15, 16 og 17, framgår reglene om formål og målgrupper for stønadene av loven. Departementet mener at målgruppen for tiltakspenger og tilleggsstønader bør gå fram av loven, og foreslår derfor å flytte bestemmelsene om hvem som skal kunne få slike stønader til arbeidsmarkedsloven § 13.

Formålet med endringen er ikke å endre målgruppen for stønadene, men å få en tydeligere presisering av den. Bestemmelsen er derfor justert etter høringen slik at målgruppen er i samsvar med gjeldende forskriftsbestemmelser.

Videre foreslår departementet også å presisere i § 12 at departementet har hjemmel til å gi forskrifter om forsøk med arbeidsmarkeditiltak, og at § 15, som regulerer hvor krav om stønad skal settes fram, får en hjemmel for å kunne gi forskrifter om *når* krav om stønad må være satt fram.

12 Endringer i andre lovbestemmelser som følge av endret terminologi og omstruktureringen av bestemmelser i folketrygdloven kapittel 15

Som følge av endringer i terminologien i folketrygdloven kapittel 15 om dagens stønad til barnetilsyn, utdanningsstønad og tilskott til flytting, er det behov for å gjøre tilsvarende endringer i terminologien og hjemmelhenvisningene i folketrygdloven kapittel 16, 17 og 22 og i skatteloven § 5-43.

Det er også behov for å oppdatere innholdsfortegnelsen til folketrygdloven kapittel 15, 16 og 17.

I folketrygdloven § 16-9 endres overskriften fra «Utdanningsstønad og tilskott til flytting for å komme i arbeid» til «Tilleggsstønader og stønad til skolepenger mv.» og i lovbestemmelsen erstattes «utdanningsstønad etter § 15-12 og tilskott til flytting etter § 15-13» med «Tilleggsstønader og stønad til skolepenger mv. etter § 15-11».

I folketrygdloven § 16-10 fjerde ledd andre punktum, erstattes «stønad til barnetilsyn og utdanningsstønad» med «stønad til barnetilsyn

etter § 15-10 og tilleggsstønader og stønad til skolepenger mv. etter § 15-11».

I folketrygdloven § 17-9 endres overskriften fra «Stønad til barnetilsyn, utdanningsstønad og tilskott til flytting for å komme i arbeid» til «Stønad til barnetilsyn, tilleggsstønader og stønad til skolepenger mv.». I lovbestemmelsen erstattes «§ 15-11» i første ledd bokstav a) med «§ 15-10», i første ledd bokstav b) erstattes «utdanningsstønad etter § 15-12» med «Tilleggsstønader og stønad til skolepenger mv. etter § 15-11», og bokstav c) oppheves som følge av at stønad til flytting nå inngår som en av tilleggsstønadene etter § 15-11. I andre og tredje ledd tilføyes «etter § 15-10 eller § 15-11 første ledd bokstav d)» etter «stønad til barnetilsyn».

I folketrygdloven § 22-10, oppheves første ledd bokstav d). I tredje ledd bokstav d) endres lovhenvisningen fra «§§ 15-11 og 17-9» til «§§ 15-10 og 17-9». I fjerde ledd bokstav c) erstattes «utdanningsstønad mm. (§§ 15-12, 16-9 og 17-9)» med «tilleggsstønader og stønad til skolepenger mv. (§ 15-11, 16-9 og 17-9)».

I skatteloven § 5-43 første ledd bokstav d) punkt 7 erstattes henvisningen til folketrygdloven § 15-11 med en henvisning til § 15-10, og i punkt 8 erstattes «utdanningsstønad» med «tilleggsstønader og stønad til skolepenger mv.» og henvisningene til §§ 15-12 og 15-13 erstattes med en henvisning til § 15-11.

13 Økonomiske og administrative konsekvenser

Ved utformingen av regelverket er det lagt stor vekt på at det skal være enklere å forvalte ved at det er færre unntaksregler. Det er også lagt vekt på en bedre struktur ved å klargjøre hva som er henholdsvis hovedregler og unntaksregler. Forslagene om å knytte barnets alder til ordinær skolestart det året barnet fyller seks år og å oppheve noen unntaksregler fra denne aldersgrensen vil isolert sett gi en innsparingseffekt. Til en viss grad kan dette også gjelde forslagene om økte krav til utdanning som yrkesrettet aktivitet eller som grunnlag for utvidet periode. De øvrige forslagene antas stort sett å ha mindre økonomiske konsekvenser.

13.1 Økonomiske konsekvenser

Forslagene har en samlet innsparingseffekt på om lag 97 mill. kroner i 2016 når endringene innføres for nye tilfeller fra 1.1.2016. Forslaget har en inn-

Kap. Formål/ytelse	Tiltak	Helårseffekt (i mill. kroner)	Effekt for nye tilfeller i 2016 (i mill. kroner)
2620 Enslige forsørgere	Vilkåret om at barnet må være under åtte år endres til ordinær skolestart det året barnet fyller seks år	-160	-60
2620 Enslige forsørgere	Unntaksregel om begrensning på barnets alder ved skilsmisse/samlivsbrudd (§ 15-6 femte ledd) oppheves	-22	-11
2620 Enslige forsørgere	Aktivitetsplikten for dem som har barn over ett år knyttes opp til arbeid, utdanning, etablering av egen virksomhet eller arbeidssøking. Ordningen med brukerkontakt (§ 15-8) oppheves. Stønadmottaker plikter å ta imot tilbud om arbeid eller tilbud om andre tiltak	-1,5	-0,75
2620 Enslige forsørgere	Innføre krav om at utdanning må være vurdert som nødvendig og hensiktsmessig for å få søkeren i arbeid. Kravet gjøres gjeldende for hovedperioden og utvidet stønadsperiode.	-37	-17
2620 Enslige forsørgere	Muligheten til å eksportere overgangsstønad til utlandet, jf. § 15-3 andre ledd bokstav a.	0	0
2620 Enslige forsørgere	Sanksjonsregel mot inaktivitet (bortfall av stønaden en måned)	-18	-5
2620 Enslige forsørgere	Sanksjonsregel mot trygdemisbruk (utestengning fra rett til stønad inntil 3 mnd første gang og inntil 6 mnd ved gjentakelser innen de siste tre årene)	-10	-3

sparingseffekt på om lag 249 mill. kroner når alle mottakere er omfattet.

Endring av reglene om barnetilsyn for enslig mor eller far som er under utdanning eller er registrert som arbeidssøker inngår som en del av en kostnadsnøytral harmonisering med tilleggssytelser for tiltaksdeltakere. Isolert anslås endring av reglene om barnetilsyn for enslig mor eller far som er under utdanning eller er registrert som arbeidssøker å gi et merforbruk på om lag 40 mill. kroner når alle mottakere er innfaset i ny ordning.

13.2 Administrative konsekvenser

Endringen i oppholdskravet gjør det lettere å føre kontroll med at vilkårene for rett til stønadene fortsatt er oppfylt. En utfasing av ordningen med brukerkontakter har først og fremst effekt som regelforenklings. Harmonisering av regler med tilsvarende regler i andre kapitler i folketrygdloven,

vilkår for å kunne ta ordinær utdanning og vilkår for å få tilleggssønader innebærer administrative forenklinger for Arbeids- og velferdsetaten.

14 Merknader til de enkelte bestemmelsene

14.1 Til endringene i lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd

Til § 15-3 andre ledd bokstav a)

Bestemmelsen regulerer krav om opphold i Norge og gjelder for alle stønadene etter folketrygdloven kapittel 15. Andre ledd gir unntak fra oppholdskravet. Perioden hvor man kan få utbetalt stønader i utlandet etter § 15-3 andre ledd bokstav a), blir redusert til seks uker innenfor en periode på tolv måneder. Endringen er begrunnet i å styrke hovedregelen om at både forelderen og barnet skal være bosatt i Norge. Eksport av tryg-

deytelser kan gjøre det vanskelig å kontrollere at stønadsmottakeren oppfyller vilkårene for å få rett til ytelsen. Seks uker i løpet av en periode på tolv måneder er tilstrekkelig for å kunne reise til utlandet i forbindelse med ferier og besøk.

Til § 15-4

Alle vilkårene om hvem som anses som enslig mor eller far med aleneomsorg for barn samles i denne paragrafen som gjelder for alle stønadene etter folketrygdloven kapittel 15. For å få rett til stønad må enslig mor eller far til enhver tid være enslig, ugift, separert eller skilt. Alle samboerskap, også kortvarige, vil innebære at vilkåret om å være enslig mor eller far ikke er oppfylt. Medlemmet anses også for å være samboer dersom han eller hun lever sammen med en person vedkommende har barn med, er skilt eller separert fra.

Det er mulig å innvilge stønad straks ekteskapet er krevd oppløst ved separasjon/skilsmissen hos fylkesmannen eller ved domstolene. Alle saker der det er reist sak for domstolene om gyldigheten av ekteskapet, oppløsning av ekteskapet eller skilsmissen, omfattes. Gjeldende praksis rundt anerkjennelse av utenlandsk separasjon videreføres. Det å søke anerkjennelse for en utenlandsk separasjon eller skilsmissen hos Fylkesmannen vil også være omfattet. Det er en forutsetning for å få stønad at hensikten er å oppløse ekteskapet og at det tas rettslige skritt for å gjennomføre dette så langt det er mulig innenfor stønadstiden. Medlemmet har fortsatt bevisbyrden for at han eller hun er enslig mor eller far med aleneomsorg for barn. Bevisbyrden omfatter også dokumentasjon på at separasjonen eller skilsmissen er reell og ikke proforma.

En endring i fjerde ledd gir departementet hjemmel til å gi forskrift om hva som skal anses som andre nære boforhold.

Til § 15-5

Paragrafens første ledd sier hvilke enslige foreldre som kan få rett til overgangsstønad.

I andre ledd er det regler om barnets alder som vilkår for å få rett til stønad. Første punktum fastsetter hovedregelen om barnets alder og andre og tredje punktum åpner for unntak fra hovedregelen. Unntakene fra hovedregelen om barnets alder åpner for å få utvidet eller forlenget stønadsperiode. Unntaket fra vilkåret om barnets alder for et medlem som har tilsynskrevende barn, gjelder både i hovedperioden og i den utvidede perioden. Ved forlengelser gjelder unntaket

bare i den forlengede perioden, ikke i hovedperioden. Som tidligere, er det ikke mulig å unnta fra hovedregelen om barnets alder når enslig mor eller far får utvidet stønadsperiode for å ta utdanning. I siste ledd er det et vilkår om uforskyldt ledighet for å kunne få stønad.

Til § 15-6

Aktivitetsplikten er et annet sentralt vilkår for rett til overgangsstønad. Bestemmelsen om yrkesrettet aktivitet er derfor flyttet fram slik at den kommer rett etter de andre hovedvilkårene for rett til stønad. Aktivitetsplikten, som inntreffer når barnet fyller ett år, kan bestå av arbeid, arbeidssøking, utdanning eller etablering av egen virksomhet. Bestemmelsen presiserer at Arbeids- og velferdsetaten skal følge opp stønadsmottakere ved behov. Som tidligere, kan de som er registrert som arbeidssøkere få tilbud om arbeidsmarkedstiltak.

Muligheten for å gjennomføre utdanning som yrkesrettet aktivitet videreføres, men med visse innstramminger i vilkårene. Det innføres et nytt krav om at utdanningen må være både hensiktsmessig og nødvendig for å kunne få eller beholde et arbeid. Arbeids- og velferdsetaten må foreta en individuell vurdering av om utdanningen styrker medlemmets sjanser på arbeidsmarkedet, og den må vurdere utdanningen opp mot arbeidslivets behov.

Regler om meldeplikt og møteplikt for dem som er reelle arbeidssøkere, framgår nå direkte av kapittel 15 og ikke via en henvisning til kapittel 4 om dagpenger. Gjeldende praksis om hva som skal til for å kunne anses som reell arbeidssøker, videreføres.

Bestemmelsen viderefører tidligere regler om fritak fra aktivitetsplikten for dem som har aleneomsorg for særlig tilsynskrevende barn, jf. § 15-8 tredje ledd. Regelen er ikke til hinder for at enslig mor eller far med barn som krever særlig tilsyn, selv kan velge å være i yrkesrettet aktivitet som er mulig å kombinere med omsorgen.

Regelen om fritak fra aktivitetsplikten for dem som uforskyldt ikke har fått tilfredsstillende barnetilsyn, og fritak dersom den enslige moren eller faren eller barnet har en sykdom som hindrer moren eller faren i å ta arbeid eller utdanning, videreføres. Sykdommen må dokumenteres med legeerklæring.

Til § 15-8

Alle regler om stønadsperiode og utvidelser/forlengelser av stønadstiden framgår av denne para-

grafen. Stønadsperioden er tre år til sammen. En enslig mor eller far som tidligere har mottatt overgangsstønad i en full stønadsperiode, kan ved ny søknad om overgangsstønad bare få overgangsstønad inntil barnet har rett til barnehageplass. Perioden varer til det tidspunktet hvor retten til barnehageplass inntreer, uavhengig av om barnet faktisk er i barnehage eller ikke.

For å kunne få utvidet stønadsperiode i forbindelse med utdanning, er det krav til at utdanningen må være nødvendig og hensiktsmessig. Utdanningen må som i dag utgjøre minst halvparten av utdanning på full tid.

Etter gjeldende praksis er det et vilkår for å få rett til utvidet periode at det er en årsakssammenheng mellom barnets tilstand og moren eller farens mulighet til å skjøtte et arbeid. Kravet om årsakssammenheng er presisert i tredje ledd.

Reglene om utvidelse av perioden for enslig mor eller far med barn som krever særlig tilsyn og forlengelser av perioden i direkte tilknytning til en løpende stønadsperiode i påvente av skolestart, barnetilsyn, et konkret arbeidstilbud eller etter at den enslige moren eller faren har meldt seg som reell arbeidssøker, videreføres.

Forlengelser av stønadstiden kan bare gis i direkte tilknytning til en løpende stønadsperiode. Forlengelse i to år i forbindelse med forbigående sykdom hos medlemmet eller barnet, videreføres som før. Det er mulig å unnta fra vilkåret om barnets alder. Men fordi den vanlige aldersgrensen etter § 15-5 andre ledd er senket til ordinær skolestart, vil barnets maksimale alder ved forlengelsen bli tilsvarende lavere. Vurdering av hva som er forbigående sykdom, følger gjeldende praksis. De kortvarige forlengelsene i femte ledd og regelen om at stønaden kan utbetales to måneder før fødselen som et tillegg, følger tidligere praksis.

Til § 15-9

For å tydeliggjøre hva som er innholdet i bestemmelsen, er overskriften endret fra «Arbeidsinntekt mm.» til «Avkorting mot inntekt».

Til § 15-10

Bestemmelsen regulerer stønad til barnetilsyn til enslig mor eller far som er i arbeid eller etablerer egen virksomhet. Den viderefører for disse gruppene reglene i gjeldende § 15-11. Stønad til barnetilsyn til stønadmottakere som må overlate nødvendig tilsyn med barn til andre på grunn av utdanning eller fordi de er tilmeldt Arbeids- og

velferdsetaten som reelle arbeidssøkere, vil reguleres av § 15-11 første ledd bokstav d).

Til § 15-11

Bestemmelsen gir regler om tilleggssønader og stønad til skolepenger mv. Bestemmelsen erstatter reglene i gjeldende §§ 15-12 og 15-13 og reglene om barnetilsyn i gjeldende § 15-11 for stønadmottakere som gjennomfører utdanning eller tilmeldt Arbeids- og velferdsetaten som reelle arbeidssøkere.

Til § 15-12

Sanksjonsreglene er nye og gjelder for alle stønadene etter folketrygdloven kapittel 15. Sanksjonsreglene er ikke knyttet til plikten om å være i yrkesrettet aktivitet. Bestemmelsens første ledd har regler om sanksjoner mot passivitet og gir Arbeids- og velferdsetaten virkemidler der oppfølgingen i henhold til § 15-6 viser seg ikke å være tilstrekkelig. Den enslige moren eller faren vil bruke av den innvilgede stønadsperioden i bortfallsperioden.

Bestemmelsens andre ledd inneholder sanksjonsregler mot trygdemisbruk. Andre ledd kan brukes alternativt, men ikke sammen med påtale og straff etter straffeloven, fordi dette vil innebære en dobbeltstraff.

Til § 16-9

Bestemmelsen regulerer utdanningsstønad og tilskott til flytting for å komme i arbeid til tidligere familiepleiere. § 15-11 om tilleggssønad og stønad til skolepenger mv. erstatter utdanningsstønad etter § 15-12 og tilskott til flytting etter § 15-13. Bestemmelsen er oppdatert i tråd med dette, og overskriften endres tilsvarende.

Til § 16-10 fjerde ledd andre punktum

Bestemmelsen regulerer bortfall av ytelser for tidligere familiepleiere. Stønad til barnetilsyn og utdanningsstønad erstattes med stønad til barnetilsyn etter § 15-10 og tilleggssønader og stønad til skolepenger mv. etter § 15-11. Bestemmelsen er oppdatert i tråd med dette.

Til § 17-9

Bestemmelsen regulerer stønad til barnetilsyn, utdanningsstønad og tilskott til flytting for å komme i arbeid til gjenlevende ektefelle. Over-

skriften endres fra «stønad til barnetilsyn, utdanningsstønad og tilskott til flytting for å komme i arbeid» til «stønad til barnetilsyn, tilleggsstønader og stønad til skolepenger mv.». I første ledd bokstav a) erstattes «§ 15-11» med «§ 15-10», i første ledd bokstav b) erstattes «utdanningsstønad etter § 15-12» med «tilleggsstønader og stønad til skolepenger mv. etter § 15-11», og bokstav c) oppheves som følge av at stønad til flytting nå inngår som en av i tilleggsstønadene i § 15-11. I andre og tredje ledd tilføyes «etter § 15-10 eller § 15-11 første ledd bokstav d)».

Til § 22-10

Bestemmelsen regulerer utbetalingsterminer. Første ledd bokstav d) oppheves som følge av at stønad til flytting inngår som en av i tilleggsstønadene i § 15-11. I tredje ledd bokstav d) endres lovhenvi-ningen fra «§§ 15-11 og 17-9» til «§§ 15-10 og 17-9». I fjerde ledd bokstav c) erstattes «utdanningsstønad mm. (§§ 15-12, 16-9 og 17-9)» med «tilleggsstønader og stønad til skolepenger mv. (§§ 15-11, 16-9 og 17-9)».

14.2 Til endringene i lov 26. mars 1999 nr. 14 om skatt av formue og inntekt

Til § 5-43

I første ledd bokstav d punkt 7 erstattes henvisningen til folketrygdloven § 15-11 med en henvisning til § 15-10. I første ledd bokstav d punkt 8 erstattes «utdanningsstønad» med «tilleggsstønader og stønad til skolepenger mv.» og henvisnin-

gen til §§ 15-12 og 15-13 erstattes med en henvisning til § 15-11.

14.3 Til endringene i lov 10. desember 2004 nr. 76 om arbeidsmarkedstjenester

Til § 12

Et nytt tredje ledd gir hjemmel for å kunne gi forskrifter om forsøk med arbeidsmarkedstiltak.

Til § 13

Gjeldende forskriftsbestemmelser om hvem som kan få tiltakspenger og tilleggsstønader lovfestes. Endringen er ikke ment å innebære noen materielle endringer.

Til § 15

Det felles lokale kontoret i arbeids- og velferdsforvaltningen er erstattet med det lokale NAV-kontoret. Det er videre tatt inn en hjemmel for å kunne gi forskrifter om når krav må være satt fram.

Arbeids- og sosialdepartementet

tilrår:

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om endringer i folketrygdloven mv. (stønader til enslig mor eller far og tilleggsstønader til tiltaksdeltakere).

Vi HARALD, Norges Konge,

st a d f e s t e r :

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om endringer i folketrygdloven mv. (stønader til enslig mor eller far og tilleggsstønader til tiltaksdeltakere) i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag

til lov om endringer i folketrygdloven mv. (stønader til enslig mor eller far og tilleggsstønader til tiltaksdeltakere)

I

I lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd gjøres følgende endringer:

Innholdsfortegnelsen til kapittel 15 skal lyde:

- Bestemmelser om
- formål står i § 15-1
 - generelle *vilkår* står i §§ 15-2 til 15-4
 - overgangsstønad står i §§ 15-5 til 15-9
 - stønad til barnetilsyn *til enslig mor eller far som er i arbeid mv.* står i § 15-10
 - *tilleggsstønader og stønad til skolepenger* står i § 15-11
 - *sanksjonsregler* står i § 15-12
 - forholdet til andre *ytelser* står i § 15-13

§ 15-3 andre ledd bokstav a) skal lyde:

- a) *medlemmet oppholder seg i utlandet i mindre enn seks uker i løpet av en tolv måneders periode, eller*

§ 15-4 skal lyde:

§ 15-4 *Enslig mor eller far*

Stønader etter dette kapitlet kan ytes til et medlem som er enslig mor eller far og har aleneomsorg for barn.

Som mor eller far regnes også den som på grunn av dødsfall har fått foreldreansvaret etter barnelova § 38.

Med enslig mor eller far menes et medlem som er ugift, separert eller skilt. Medlem som lever sammen med en person han eller hun har barn med eller er skilt eller separert fra, eller lever i et ekte-skapslignende forhold i en felles husholdning uten felles barn, regnes ikke som enslig mor eller far. Der-som medlemmet er gift, regnes vedkommende som enslig mor eller far når samlivet er opphørt og ekte-skapet er krevd oppløst ved søknad om separasjon og skilsmisse hos fylkesmannen eller ved at sak er reist for domstolene.

En mor eller far har aleneomsorgen for et barn når vedkommende varig har klart mer av den dag-lige omsorgen enn den andre av foreldrene. Ingen av foreldrene anses å ha aleneomsorgen for barnet ved

boforhold som nevnt i § 1-5 fjerde ledd eller andre nære boforhold. Departementet kan gi forskrifter om hva som anses som andre nære boforhold.

Medlemmet har selv bevisbyrden for at han eller hun er enslig mor eller far med aleneomsorg for barn.

§ 15-5 skal lyde:

§ 15-5 *Overgangsstønad*

Overgangsstønad ytes til et medlem som på grunn av omsorg for barn er midlertidig ute av stand til å forsørge seg selv ved eget arbeid, eller først etter en tid med omstilling eller utdanning kan få et arbeid.

Stønad kan som hovedregel bare innvilges for perioder fram til ordinær skolestart det året barnet fyller seks år. For et medlem som er forhindret fra å arbeide på grunn av omsorg for barn som krever særlig tilsyn, kan det innvilges overgangsstønad inn-til barnet fyller 18 år. Det kan gjøres unntak fra aldersgrensen i første punktum i forbindelse med for-lengelser etter § 15-8 annet ledd tredje punktum, fjerde ledd og femte ledd.

Et medlem som uten rimelig grunn har sagt opp et arbeidsforhold de siste seks månedene før søknads-tidspunktet, får ikke overgangsstønad.

§ 15-6 skal lyde:

§ 15-6 *Plikt til yrkesrettet aktivitet*

Når det yngste barnet har fylt ett år, er det et vil-kår for rett til overgangsstønad at medlemmet enten

- a) *er i arbeid som utgjør minst halvparten av full tid,*
- b) *har meldt seg til Arbeids- og velferdsetaten som reell arbeidssøker,*
- c) *gjennomfører utdanning eller opplæring som utgjør minst halvparten av full tid som Arbeids- og velferdsetaten vurderer er nødvendig og hen-siktsmessig for at medlemmet skal kunne få eller beholde et arbeid, eller*
- d) *etablerer egen virksomhet, se § 4-6 tredje ledd.*

Arbeids- og velferdsetaten skal etter behov inn-kalle til samtaler for å vurdere oppfølging av medlemmet og om det skal settes i verk tiltak med sikte på overgang til arbeid.

Et medlem som er reell arbeidssøker, jf. første ledd bokstav b), må melde seg hver fjortende dag til Arbeids- og velferdsetaten. Arbeids- og velferdsetaten bestemmer hvordan melding skal skje.

Aktivitetsplikten gjelder ikke hvis medlemmet er forhindret fra å arbeide på grunn av omsorg for barn som krever særlig tilsyn som nevnt i § 15-8 tredje ledd.

Om medlemmet ikke er i yrkesrettet aktivitet etter første ledd, ytes likevel overgangsstønad hvis barnet ikke har en tilfredsstillende tilsynsordning og dette ikke kan tilskrives medlemmet selv. Det samme gjelder dersom den enslige moren eller faren eller barnet har en sykdom som hindrer yrkesrettet aktivitet. Sykdommen må dokumenteres med legeerklæring.

Departementet kan gi forskrifter om hvilken utdanning som kan godkjennes og kravet om å være reell arbeidssøker.

§ 15-8 skal lyde:

§ 15-8 Stønadsperiode

Overgangsstønad kan ytes i tre år til sammen. Et medlem som tidligere har mottatt overgangsstønad en hel stønadsperiode, kan innvilges nye stønadsperioder inntil barnet har rett til barnehageplass etter barnehageloven § 12 a. I forbindelse med fødsel, kan det i tillegg ytes stønad i inntil to måneder før fødselen.

Stønadstiden kan utvides med opptil to år når den enslige moren eller faren er under nødvendig og hensiktsmessig utdanning jf. § 15-6 første ledd c. Dersom den enslige moren eller faren har aleneomsorg for flere enn to barn eller fikk aleneomsorg for barn før fylte 18 år, kan stønadstiden utvides med opptil tre år. Stønadstiden kan ytterligere forlenges til og med den måneden et påbegynt utdanningsår avsluttes. Det gis vanligvis ikke stønad etter at yrkeskompetanse er oppnådd.

Stønadstiden kan utvides inntil barnet fyller 18 år dersom medlemmet er forhindret i å arbeide fordi barnet krever særlig tilsyn på grunn av funksjonshemming, sykdom eller store sosiale problemer. Barnets fysiske eller psykiske tilstand må dokumenteres av lege. Det må også framlegges dokumentasjon på at medlemmet er forhindret fra å arbeide som en følge av barnets tilstand.

I direkte tilknytning til en løpende stønadsperiode kan stønadstiden forlenges med inntil to år dersom medlemmet eller barnet har en forbigående sykdom som hindrer medlemmet i å arbeide. Sykdommen må dokumenteres med legeerklæring.

I direkte tilknytning til en løpende stønadsperiode kan stønadstiden i særlige tilfelle forlenges i inntil seks måneder i påvente av skolestart, barnetilsyn,

et konkret arbeidstilbud eller etter at medlemmet har meldt seg som reell arbeidssøker ved Arbeids- og velferdsetaten.

Departementet kan gi forskrifter om beregning av stønadsperiodens lengde, herunder om oppdeling og avkorting av stønadsperioden.

§ 15-9 overskriften skal lyde:

Avkorting mot inntekt

§ 15-11 blir ny § 15-10 og skal lyde:

§ 15-10 Stønad til barnetilsyn til enslig mor eller far som er i arbeid mv.

Stønad til barnetilsyn ytes til et medlem som må overlate nødvendig tilsyn med barn til andre på grunn av arbeid eller at de etablerer egen virksomhet, jf. § 4-6 tredje ledd. Stønaden er uavhengig av retten til og perioden for overgangsstønad.

Stønad kan ytes til barnet har fullført fjerde skoleår. For barn som har fullført fjerde skoleår, kan det gis stønad til tilsyn når barnet må ha vesentlig mer tilsyn enn det som er vanlig for jevnaldrende, eller når medlemmet på grunn av sitt arbeid må være borte fra hjemmet i lengre perioder eller på andre tidspunkter enn det en vanlig arbeidsdag medfører. Stønad til barnetilsyn kan også gis i inntil ett år når medlemmet har en forbigående sykdom som hindrer vedkommende å være i arbeid.

Stønaden er 64 prosent av dokumenterte utgifter til barnetilsyn opptil de beløp som Stortinget fastsetter. Det gis ikke stønad når den pensjonsgivende inntekten er større enn seks ganger grunnbeløpet.

Departementet kan gi forskrifter om stønad til barnetilsyn.

§ 15-11 skal lyde:

§ 15-11 Tilleggsstønader og stønad til skolepenger mv.

Et medlem som gjennomfører utdanning eller opplæring etter § 15-6 første ledd bokstav c), kan gis tilleggsstønader som helt eller delvis dekker

- a) *utgifter til daglige reiser i forbindelse med utredning eller gjennomføring av utdanningen,*
- b) *utgifter til hjemreiser i forbindelse med utdanningen,*
- c) *nødvendige utgifter til flytting fra hjemstedet i forbindelse med utdanningen eller i forbindelse med arbeid etter at utdanningen er gjennomført,*
- d) *nødvendige utgifter til tilsyn for barn og andre familiemedlemmer i forbindelse med utredning eller gjennomføring av utdanning,*
- e) *nødvendige ekstraavgifter til bolig i forbindelse med utredning, eller gjennomføring av utdanning,*

f) stønad til dekning av dokumenterte utgifter til læremidler.

Stønad til flytting etter første ledd bokstav c) kan også gis til et medlem som må flytte fra hjemstedet for å starte i arbeid på et annet sted. Flyttestønad gis bare når medlemmet har flyttet i et tidsrom der han eller hun har rett til overgangsstønad eller innen seks måneder etter at overgangsstønaden falt bort.

Stønad til tilsyn for barn og andre familiemedlemmer etter første ledd bokstav d) kan også gis til et medlem som står tilmeldt Arbeids- og velferdsetaten som reell arbeidssøker etter § 15-6 første ledd bokstav b).

Det kan gis stønad til dekning av skolepenger mv. med utgangspunkt i satsene for skolepenger fra Statens lånekasse for utdanning. Utdanning ved private utdanningsinstitusjoner gir bare rett til stønad i særlige tilfeller.

Tilleggsstønader og stønad til skolepenger mv. gis bare for tidsrom den enslige moren eller faren har rett til overgangsstønad.

Departementet kan i forskrift fastsette nærmere regler om tilleggsstønadene, og om skolepenger og utdanning ved private utdanningsinstitusjoner.

§ 15-12 skal lyde:

§ 15-12 Sanksjonsregler

Stønad etter dette kapitlet faller bort en måned dersom medlemmet uten rimelig grunn sier opp sin stilling, nekter å ta imot tilbudt arbeid, unnlater å gjenoppta sitt arbeidsforhold etter endt foreldrepemisjon, nekter å delta i arbeidsmarkedstiltak eller unnlater å møte ved innkalling til Arbeids- og velferdsetaten. Bortfallsperioden vil trekkes fra den innvilgede stønadsperioden.

Dersom medlemmet har gitt uriktige opplysninger om forhold som har betydning for retten til stønader etter dette kapitlet, og han eller hun var klar over eller burde vært klar over dette, kan medlemmet utestenges fra rett til stønad i inntil tre måneder første gang og inntil seks måneder ved gjentakelser i løpet av de siste tre årene. Det samme gjelder dersom medlemmet har unnlatt å gi opplysninger av betydning for retten til stønad.

Departementet kan gi forskrifter om utestengningstidens lengde.

Nåværende § 15-14 blir ny § 15-13

I innholdsfortegnelsen til kapittel 16 skal fjerde strekpunkt lyde:

– tilleggsstønader og stønad til skolepenger mv. står i § 16-9

§ 16-9 skal lyde:

§ 16-9 Tilleggsstønader og stønad til skolepenger mv.

Til en tidligere familiepleier kan det ytes tilleggsstønader og stønad til skolepenger mv. etter § 15-11 for at vedkommende kan komme i arbeid.

§ 16-10 fjerde ledd andre punktum skal lyde:

Det kan da også gis stønad til barnetilsyn etter § 15-10 og tilleggsstønader og stønad til skolepenger mv. etter § 15-11.

I innholdsfortegnelsen til kapittel 17 skal femte strekpunkt lyde:

– stønad til barnetilsyn, tilleggsstønader og stønad til skolepenger mv. står i § 17-9

§ 17-9 skal lyde:

§ 17-9 Stønad til barnetilsyn, tilleggsstønader og stønad til skolepenger mv.

Til en gjenlevende ektefelle kan det ytes

a) stønad til barnetilsyn etter § 15-10,
b) tilleggsstønader og stønad til skolepenger mv. etter § 15-11.

Stønad til barnetilsyn etter § 15-10 eller § 15-11 første ledd bokstav d) gis for barn som ble forsørget av ektefellene i fellesskap, og for fellesbarn som er født senere. Det er et vilkår at den gjenlevende forsørger barna.

For fosterbarn (se barnevernloven § 4-22) kan det ytes stønad til barnetilsyn etter § 15-10 eller § 15-11 første ledd bokstav d) når den gjenlevende har forsørget barnet de siste to årene eller oppfostringen tok til før dødsfallet.

§ 22-10 første ledd bokstav d) oppheves

§ 22-10 tredje ledd bokstav d) skal lyde:

d) stønad til barnetilsyn (§§ 15-10 og 17-9)

§ 22-10 fjerde ledd bokstav c) skal lyde:

c) tilleggsstønader og stønad til skolepenger mv. (§§ 15-11, 16-9 og 17-9)

II

I lov 26. mars 1999 nr. 14 om skatt av formue og inntekt gjøres følgende endringer:

§ 5-43 første ledd bokstav d nr. 7 og 8 skal lyde:

7. stønad til barnetilsyn etter §§ 15-10, 17-9 og 17-10

8. tilleggsstønader og stønad til skolepenger mv. etter §§ 15-11, 16-9, 17-9 og 17-10

III

I lov 10. desember 2004 nr. 76 om arbeidsmarkedstjenester (arbeidsmarkedsloven) gjøres følgende endringer:

§ 12 tredje ledd skal lyde:

Departementet kan gi forskrifter om forsøk med arbeidsmarkedstiltak.

§ 13 skal lyde:

§ 13 *Ytelser til gjennomføring av arbeidsmarkeds-tiltak mv.*

Deltakere i arbeidsmarkedstiltak kan få tiltakspenger dersom de ikke mottar lønn fra tiltaksarrangør eller har rett til å få dekket utgifter til livsopphold på annen måte. Departementet gir forskrifter om vilkår for og størrelsen på tiltakspengene, herunder om i hvilke tiltak deltakerne kan få tiltakspenger. Departementet kan gi forskrifter som fraviker første punktum.

Tiltaksdeltakere som mottar tiltakspenger, kan få tilleggsstønad til dekning av utgifter de har på grunn av tiltaksdeltakelsen, dersom de ikke har rett til å få dekket utgiftene etter annen lov, avtale eller praksis. Det kan også gis tilleggsstønad til en tiltaksdeltaker som ikke får utbetalt tiltakspenger på grunn av at han eller hun er innsatt i fengsel, og til en tiltaksdeltaker som deltar i et tiltak som gir rett til tiltakspenger som en del av et kvalifiseringsprogram, jf. kapittel 4 i lov 18. desember 2009 nr. 131

om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen. Tiltaksdeltakere som deltar i et tiltak som gir rett til tiltakspenger, men mottar dagpenger under arbeidsløshet etter folketrygdloven kapittel 4, kan få stønad til dekning av reiseutgifter. Departementet kan gi forskrifter om vilkårene for og størrelsen på tilleggsstønadene.

Departementet kan gi forskrifter om ytelser til tiltaksarrangører, arbeidsgivere, arbeidstakere og personer under utdanning, herunder om vilkår for og størrelsen på ytelsene og om arbeidsgivers lønnsplikt overfor deltakere i tiltak, og om at arbeidssøkere kan få stønad som fremmer geografisk mobilitet og fleksibilitet på arbeidsmarkedet.

§ 15 skal lyde:

§ 15. *Hvor krav om stønad skal settes fram*

Krav om stønad i forbindelse med arbeidsmarkedstiltak etter kapittel 5 i denne loven, settes fram for det lokale NAV-kontoret, med mindre Arbeids- og velferdsdirektoratet bestemmer noe annet.

Departementet kan gi forskrifter om når krav må være satt fram.

IV

Ikraftredelses- og overgangsbestemmelser
Loven trer i kraft 1. januar 2016. Departementet kan gi forskrifter om overgangsordninger.

